

ZEMTURS

PASAUĻA LATGAĻU LAIKKROKSTS

2000. GODA MARTS, NR. 3 (193). CENA 20 SANTĪMI

KONSULTANTI: reliģijas lītas –
prāvests Alberts Badže, mākslas
valcējami - Pīters Gleizdāns,
poligrafeja, izdevniecība - Jāns
Elksnis, dzeja - Ontons Siliāns,
vēsture - Viktors Trojanovskis,
kultūrvēsture- profesors Pīters
Zeile, ekonomika - profesors
Jezaps Zeļonka, ūrēzma biroja
vadeitōjs Vōcejā Alberts Spōgis

Jāns Broks -- Eisāgs

PYRMS PĪCDESMIT GODIM

Jau sastū godu ceļa Talsi - Vandzene -- Upesgreiva 24. kilo - metrā nu Talsim, ceļa lobajā pusī stōv pīmineklis, kurā īkoltī vōrdi līcynoj par Kūrzemī legendarō nacionālūs partizanu vadeitōja, Latgolas dāla kapteiņa Pītera Čevera vīneibas varūngaitom komunistu okupātajā Latvejā. Partizanu vīneiba 1949. goda novembrī apsamete zīmas bunkurā Vandzenes mežā Sirsniņu mežsorga apgaitā. Nacionalūs partizanu atrašonōs vīta tyka izspīgōta un 1950.g. 3. febrālī agri nu reita uzbrukumā pret 19 Čevera vīneibas daleibnīkim tyka raideits NKVD karaspāks vairōk nakai 300 veiru.

Kod postenī stōvūšais grupas daleibnīks pret ībrucējim atklōja guni, sōcēs navīnleidzeiga kauja. Partizani nakavejūtīs ījēme pozicejas tranšējā pi bunkura. Sōcēs izlaušonōs nu īlankuma. Čevera veiry m paleidzēja tys, ka jūs boltī maskēšonōs tārpi beja leidzeigi uzbrucējim, pretinīka lūzmetējnīki partizanus nūtūrēja par sovejīm un vairrōkōrt pyrmī pret jīm naatklōja guni.

Navīnleidzeigā kaujī kryta seši grupas daleibnīki: Vilhelms Liepa, Jānis Lapiņš un jō dāls Ilgvars, Jānis Prauliņš un divas sīvītes -- Valija Biša un Ilga Siliņa. Dzeivi palykuši izkleida, pi uztycamim atbalsteitōjīm ōrstēja īvainōjumus, bet leidz ar pavasara īsastōšonūs grupa otkol apsavinōja un turpynōja ceīnas.

3. febrālī, šūs kauju 50 godu atcerei pi pīminekļa pulcējōs zemessorgi, skūlu jaunōtne, Daugovas Vonogi, Latvejas Nacionalūs partizanu apvīneibas (LNPA) bīdry un cyti sabīdreības pōrstōvi. Kaismeīgi runōja LNPA pīrkšnīks Ojārs Stefāns, Latvejas Kara muzeja direktora vītnīks Egīls Gederīņš un cyti. Pēc svīneigōs dalīs pīminekļa pakōjī tyka nūlykti zīdi un īdagtas svecis, tod vysī daleibnīki devēs vairōk kai četrus kilometrus dziļōk mežā, lai pulcātūs kapteiņa Čevera bunkura vītā, kur rysynōjōs pīmynātō kauja. Tī nu ūzula darynōta pīmines plōksne vēstej: "P.Čevera partizanu grupas pādejaīs bunkurs".

Klusa, pylna ar rōvainu yudini sasprydzynōtō bunkura vītā radzama bedre. Tagad šei plōksne līcynōs par lelōkū kauju Kūrzemī pēc kara storp čekistu karaspāku un saujeni okupātōs dzimtinīs aizstōvu. Pi tōs runōja bejuši un tagad vīneigī dzeivī grupas daleibnīki Ārends Lapiņš un Valdis Dzelzgalvis. Šys atmiņu breids beja pamudynōjums gon pedagogim, gon pōrejai sabīdreibai.

Kai zynoms, sovā laikā Varakļōnu gimnazeju absolvēja Pīters Čevers un jō tyvs radinīks goreidznīks, monsinjors, publicists, redaktors, polityski represātais Henrihs Trūps. Obi jī ir Latgolas dāly un jūs dzymtō puse ir Borkovas pogosts.

Pōšlaik gon tikai īdejas leiminī ir dūma pi Varakļōnu piļs sīnas, kur beja gimnazeja, kod tī vuicējōs Pīters Čevers un Henrihs Trūps, atklōt jīm pīmines plōksni. Cerēsīm, ka īdeja pīsapiļdeīsīs.

Attālā: atcerīs breids pi plōksnis, pīrkšplānā Ārends Lapiņš (pa kreisi) un Valdis Dzelzgalvis (ar šautini). Aivijas Freimanis foto.

Atjaunotās Līpōjis dīcēzis pyrmais veiskups Antonijs Urbšs dzimis 1879. goda 29. novembrī Leitovā. Jau byudams mozs zāns, jys isarodōs pi sova mōtisbrōļa prāvesta Kazimira Dovgioloviča (dz. 1863. — ord. 1889. g., mir. 1948. g.), kurs kolpōja Latgolā — Vorkovā, Sarkanūs, Bykovā un Stolerovā, kur ari apglobōts. Jys lūti rypējōs par mozū zānu, jō izgleiteibu un audzynōšonu.

Leidz seminarā A. Urbšs vuicējōs Latgolā, storp cytu ari Rēzeknē. 1898. goda septembrī isastōjōs Pīterpils goreigajā seminārā un 1903. goda 22. martā, pēc sekmeigi beigtom studejom, sajēme prīstereibas sakramentu nu vālōkō Mogiļovas arhiveiskupa Jura Šembeka rūkom.

Sova pyrmy svātū Misi jaunīsvēitais prīsters celebrēja Divmōtis Pasludynōšonas svātkūs 25. martā. Jō pyrmy kolpōšonas vīta beja Varakļōni, kur apmāram godu beja par vikaru. Tod tvka pōrcalts uz Dagdu, kur dorbōjōs lūti eisu laiku, bet nu 1904. goda novembra leidz 1911. goda septembram dedzeigi kolpōja Reigas svātō Franciska bazneicā pi tūlaik plaši pazeistamō prelata Fr. Afanasoviča.

Nu Reigas A. Urbšs teik pōrcalts uz Daugavpili pi Divmōtis bazneicas. Te pōrdzeivōja dramatiskūs I pasaula kara nūtykumus. 1920. godā icalts par prāvestu un dekanu Ludzā. 1924. godā pāvests Pījs XI jū icēle par monsignioru, bet 1937. godā — par prelātu.

1937. godā tvka atjaunōta senējō Kūrzemes un Zemgalis dīcēze ar sēdekli Līpōjā, pāvests Pījs XI 1938. goda 29. aprēlī A. Urbšu nominēja par tōs veiskupu. Par veiskupu jū konsekkrēja tūreizejais Svātō Krāsla svutnis Reigā Antonino Arata (1883 — 1948) svātūs Pītera un Pōvula svātku dīnā Reigas svātō Jākuba katedralī. Asistēja veiskupi J. Rancāns, B. Sloskāns un metropolits A. Springovičs. Pīsadalejōs valdeibas pōrstōvi, ōrzemu vīsi un ticeigī nu tōm draudzem, kuros A. Urbšs beja kolpōjis.

Svineigais ingress Līpōjis svātō Jezupa katedralī nūtyka 1938. goda 23. oktobrī. Jaunajā dīcēzī veiskupam A. Urbšam beja daudz dorba, bet taipat kai tagad moz prīsteru. Jō valdeišonas laikā tvka uzcaltas vairōkas jaunas bazneicas. Veiskups kotru godu apmeklēja draudzis un ticeigūs, bet II pasaula kars pilnēigi izmainēja jō dzeivis gaitas.

1944. goda oktobrī vōcišu gestapo A. Urbšu kūpā ar veiskupim J. Rancānu un B. Sloskānu ar varu aizvede uz Vōceju. Tī trymdiniku uzjēme kapucīnu klūsterī Lorā pi Mainas, kur vysai klusi nūsvinēja veiskupa desmit godu jubileju. Dzeivōdams Vōcejā, jys apmeklēja daudzas bēglu nūmetnis, kur istyprynōja un ticeigūs styprynōja goreigi, mudynōja nazaudeit cereibu lobōkai nōkūtnei un Latvejas breiveibai.

1949. goda martā veiskups atstōja Vōceju un pōrsacēle uz Spāneju, kur uz dzeivi apsamete slovonajā benediktīnu klūsterī Monserratā. Šajā Divmōtis svētnicā, tōli nu Latvejas, veiskups 1953. goda 22. martā nūsvinēja sovas prīstereibas 50 godu jubileju, sakarā ar tū pāvests Pījs XII jū icēle par Svātō Krāsla asistentu.

Uzturādams Spānejā, veiskups A. Urbšs daudz paleidzēja Barselonas un cytu dīcēžu veiskupim jūs pastoralajā dorbā.

Veiskups A. Urbšs myra 1965. goda 17. augustā un apglobōts Monserratas klūsterī. Blokus jam myuža mīrā atsadusīs ilggadeigais draugs prelats A. Novickis (dz. 1888. g., ord. 1913., mir. 1972. g.). Svečumā myra ari veiskups J. Rancāns, bet atsagrīze Latvejā un apglobōts Agļvunas bazilikas kryptā blokus kardinalam J. Vaivodam un veiskupam B. Sloskānam. Varbyut kōdreiz byus ispēja ari Līpōjas dīcēzis pyrmajam veiskupam A. Urbšam atsagrīztis Līpōjā, jō peišlim atsadusētis svātō Jezupa katedralis kryptā.

Pīters Zeile

NŪZEIMEIGA IZSTODE

Rēzeknes Augstskūlas Boltajā zālī atklōta unikala izstōde "Svečturs Latgolas keramikā". Tymā ar 205 dorbim pīsadola 34 radzami dažaidu paaudžu keramiki. Fascinejūšs beja atklōšonas breids — svečturis isadaga daudzi dasmyti dažaidu krōsu sveču un uz zālīs boltūs sīnu fona reljefi izacēlēs dažaidas izteiksmeigas formas un koloriti veidōjumi.

Kai izstōdi atklōjūt uzsvēre šō nūtykuma idejas autors, studejas "Rēzeknes aprinka pūdņiki" vadeitōjs Pīters Ušpeļs, tei ir pyrmy taida veida na tikai Latvejā, bet pasaulī. Atklōšonā pīsadaleja storptaustykōs konfereņcis daleibnīki.

Radzama vīta jīmā ir Ušpeļu dzymtas pōrstōvim, kuri kai pūdņiki dorbojas pīktajā paaudzī. Pīters sevi rōda kai Latgolas klasiskūs tradiceju

turpynōtōju ar divim monumentālym dorbim. Vīns pōrstōv opolū pudurveideigi vertikālū, bet ūtrs — plotū, horizontalū svečturu tipu. Jō pādōs pateigi īt dāls Andris ar trejim, kompozicionāli atšķireigim dorbim. Pītera vacōkais brōļs Ontons izstōdējis ari trejs dorbus, vīnu nu tīm — "Veļtējums keramiku Ušpeļu dzymtai" var uzskateit par sovdaubeigu izstōdis īvadējumu. Škalta trauka centrā — tāva Ontona un mōtis Julijas figuras, uz mōla plōksnis — tāva un mōtis, dālu un mozdālu vōrdi, bet kompozicejas golvālī — krūpveida svečturs kai vysa vainagōjums. Cyta — latgaliski tradicionāla svečtura — centrā imonteits pulkstips. Ontona dāla Aivara dorbā radzams nu Latgolas styprō keramikas kūka izaudzis modernizāts atzors. (Nūbeigums 5. loppusi).

FEINYS DZEIVIS FORMULA

Jurs Cybuļs un Jōns Ločmeļs tū nūformulējuši 1999. godā Reigā, tipografejā "Elpa" – 2" izdūtājā grōmotā "Īdzer veina, lai dzeive ira feina".

Titullopā losom, ka vīna latgaļu vecineite syudzējusēs ūtrai: "Tu zyni, kuo man napateik pa čyuluskam runuot. Pusstundi parunuosi – vysa mugara slapna i miele gradzanā sazagrīž". Kaida preiļte sacēja, ka ari nu šos grōmotas, uzraksteitas vīlacōnu izlūksnī, taioš sazagrīž, pi tam ari dūša nu tik atklōta teksta. Kotram ir tīseibas uz sovu sprīdumu Dūmoju, ka vēļ kas kū uzraksteis "Zemturam", bet īsōkumam pīdōvoju sovas atzines.

Pymrkōrt, apsveicami, ka divim "vīlacōnim" tūmār beja drūsme šū tū sagrabyņōt nu nūvodnīku folkloras, leidzēkli un pacīteiba tū sagatavōt izdūšonai. Grybu apgolvōt, ka šys ir pymmais mēginājums vyspōr Latgolas literatūras vēsturī ceļt gaismā sovdaibeigū, izteiksmēigū un krōšnū nūvoda volūdu ar tōs vysom niansem. Kur gan tōs vyslobōk pasarōda, ja na tautas runā un attīceibu ar cytim vērtējumā. Kod teik izteiktas vīna voi ūtra dūmas, atzinis, vārojumi, jūs ni autors, ni dzērdātōji nauzjam kai anekdoti. Par traidu pōrsavērš vin ar atstōstējumu nu kaida cyta mutis, kurs tū jau apzynōti pasnādz kai glupeibas izpauismi, kai vīnkōrša zemnīka runas atpaliceibas paraugu, pi tam tycamōkas versejas lobod jau atredīgātu. Labi pazeistu Baļtinovas, Lozdukolna, Rugōju, Tylžas un cytus pogostus, lai ar prīcu atzeitu, ka pīmyntas ir gon zynomas geografiskas vītas, gon ari tālōti pazeistami tipaži, gadējumi, kas patīšam anekdotiski. Ocu prīškā nūsastōj radinīki un pazinis, kuri ari šudīn tai runoj.

Bet ūtrkōrt – beja gaideits, ka vysai nalelō (90 loppusis) grōmatēņa byus īturāta vīnā stilā – eisōs un kūduleigōs anekdotēs. Dīmžāl, autorym un sastōdeitōjim puļvera pīticis vīn leidz 62. loppusei. Tōļōk vōrdū jam Jōns Ločmeļs. Jō humoristiskī stōstēni nav slykti, bet jī prosōs pēc atsevišķas grōmotas.

Treškōrt, Jōņa Gailuma naatkōrtōjamōs grafikas lōpas aizvad pi pymajōm jō patstōveigajōm grōmotom albumim ar pošsacarātīm parokstim, kas Rēzeknē izdūti pyrms pōris godim – radzam jō īcīneitūs jaunkuņdžu zīmējumus un cytus tipus, kas pasarōdīs tymūs, šūreiz pīskanōtus dūtōs grōmotas mērkim, uzdavumim un saturam. Nu vīnys pusis tys ir labi, jo pēc byuteibas dzārōji, īrēdņi, funkcionary, "naceisti uz rūku" ļauteņi padūmu laikā beja vysūs rajonūs un styprī vin leidzeigi vīns ūtram. Bet nu ūtras...

Muns nūlyuks nav kritizēt ni mōkslinīku, ni prozas autorus – jūs kūpdorbs kaidis ir, taidis ir un labi, ka kotrys jū uzjimsim savaižōk. Vin gribīs dūmōt, ka pymō bezdeleiga napaliks par pādejū. Varbyut jīm pošim rassīs īspēja savōkt kū lelōku un apjūmeigōku, varbyut kaidam cytam. Pasaceišu, ka dzeivi feiņōku var padareit navin veina glōze, bet ari grōmotas izlaseišona. Pīmārs dažī izvylkumi.

* "Nūbroucem iz tīrgu. Puordevem suvanus.
Rozdzierem granapītku. Broucem iz dvoru. Zyrgs rozabesie. Īskrie zaborā. Man golvu rozšumie, a sīvai čūkstu rozstriečie. Nūbroucem iz dvoru ai vīnim agloblīm."

* "Ībrauce latgalīs Reigā. Izlein nu vīļcīne.
Stacejas laukumā apsastuoj i izasauc:

– Kas par klāvīm, kas par dvorīm!"

* "Vīns sābrys ūtrejam:

– Soka, ka šūgod tu nāši pasyutejs nīvīnas avīzes.

– Nu bet es nūpierku teļvizori.

Attālūs: Jurs Cybuļs un Jōns Ločmeļs; grōmotas vōks. Autora foto

– A, kas, voi – ta iz nužņiku īsi ai antenu?"

* "Kaidis puiss nūgivs meitu i spaida pa pyuni. Tei bļauņ, spīdz, sporduos i soka:

– Ni to kū dora, ni to laiž valī."

* "Jonciks Pīteram vaicoj:

– Voi da Baļtinovas vieļ tuoli?

A pa gobolu jou varie redziet baznīcas

tūmi.

Pīters atsacejs:

– Ka nessis, to projuosi cauri i kruši byusi Pazloukā"

KELĪNA KLĀNA PAR SEVI, DORBU UN "BOLTŪ ŪDZI"

... Dažus vōrdus par sovu jaunū perējumu.

Tys ir taidis cōļs, kura pasarōdeišonu nīmoz nagrybātu gaideit. Gatavojūt manuskryptu, gribējōs kū to cytaižōk pasaceit, na kai grōmotā tys uzraksteits. Kaidu godu vyss jōnūtur, tod nu jauna pošai jōpōrlosa, jōizdora vysas korekcejas un vīn tod jōlaiž tautā. Bet kō nu ir, tai ir – grōmota iznōkuse. Pats golvonais, kū šymā dorbā vēlējūs pasaceit, voi mani tai ari saprass laseitōjs, nazynu – voi man ir bejuse mōka tū tai pasaceit, vysmoz pošā asu grybējuse, kai protestu pret cilvēcis myužēigū lōstu, kas ir ļaunums. Nīvīns ļaunums napalik naatmoksōts un parostī ir tai, un tys ir nataisni, ka sajam navys ļaunuma dareitōjs, bet nōkamōs paaudzis. Bet tōs jau it kai nav vaineigas.

Nūbeigums 4. loppusī

KELĪNA KLĀNA PAR SEVI, DORBU UN "BOLTŪ ŪDZI"

Nūbeigums, sākums 3. loppusi

Tys tod otkol ir kai pamats jaunumam, kurs vadynoj uz cytu, jaunu jaunumu. Pirms sorkonōs ūdzis ir bejuse boltō.

Un lai tik ļūti naapjysmoj. Maņ ir drūsme un koč voi pret vysu pasauli stōveišu, ka boltajā Latvejā nav dzeivōts tik

labi un jauki. Maņ kai izaugušai Vydzemis pīrubežā beja skaidrs, cik jauki un labi beja. Kaidi

Kelina Klāna
BALTĀ ODZE

beja lelī saiminīki un kai jī darēja ar mozajīm, nu Latgolas atvastajīm un sevi aizsorgōt naspējūšajīm gane -- nim. Kai muna vacō mōte teice: "Jezu Krystu, Jezu Krystu, kai jū te Dīva zeme nas, kū jys dora!" Pat nūsyta tū ganēnu un nīvīns gailš nadzidoja pa -- kaļ, jo nabogajam ar bogōtū nabeja kū tīsōtīs.

Es asu grybējuse breidynōt šōsdīnas varonūs. Ir pogostī, kur ir tikai vīns varonais feodaļs, voi vēl par kaidim pīcim pogostim, un var dikteit kaidus vin gryb sovus nūtei -- kums. Moksōt olgu voi namoksōt. Ja napateik -- vari īt prūm, maņ byus nōkūšais. Un tai tōļōk.

Ar šū "Boltū ūdzi" grybu breidynōt, lai nīvīns nabaroj boltu ūdzi, jo tei dzymdynōs savu sorkonū meitu un tīm nōksīs atbildeit ja na pošim, tod ari bez vainis asūšajōm nōkamajōm paaudzem -- jūs mozbārnim, mozmōzbārnim -- mozdālym un mozmeitōm.

Varbyut tei ir utopiska dūma, varbyut munā dzymtā

vysi bejuši idealisti un romantīki, varbyut es prosu naišpējamū. Myusu pusī, kod asom pavadējuši myrušū, apglobōjuši un vysu izdarējuši, škirūtīs dzidom: "Tī augšā zvaigznēs, tī gaismā es byušu. Tī vys ir tik teirs un skaists, un bez vyлта..."

Maņ grybātūs laseitōjus aicynōt sōkt dūmōt par tū,

lai na tikai augšā aiz zvaigznēm, bet ari zam zvaigznēm, te uz Dīva dūtōs zemis, vys byutu skaidrs, teirs, bez vyлта un bez jaunuma.

Paļdis, muni sovīši, muni latgališi par īspēju ar jysim tiktīs caur jaunōs grōmotas loppusem!

Pīters Lōcs

LATGAĻU RAKSTNĪCEIBAS MUZEJS PĒRSACĒLĪS UZ RĒZEKNI

Kai jau tyka pīmynāts "Zemturi", Drycānu pogosta valde uzteikuse telpas Vladislava Lōča Latgaļu rakstnīceibas muzejam, kas leidz šam atsaroda Pilcines pamatskūlā -- lelōkō latgaļu grōmotu izdevēja dzimtinī un emigracejā Vladislava Lōča -- dzymtajā pusī, kas apdvāsta ar jo dzymtas auru, kur vītejūs kopūs guldeitas ari jō mērsteigōs atlikas. Pilcinī paradzāts tōļōk nu pilšāts tāvu acim nūmatynōt jaunūs nūzīdznīkus, īreikōjūt jīm koloneju.

Muzejs nūpērcis divas ustobas dīzgon pavacā dzeivōjamajā mōjā Krōslovas īlā 4b. Tys natōli nu pilšāts centralō tērga, pretim kinoteātram "Naboga Joriks". Acimradzūt, ogrōk te dzeivōjuši ebreji -- pirms ūtrō pasaļa kara. Mōja ir divstōvu -- ūtrais izbyuvāts pēc kara. 20. -- 30. godūs šys rajons bejis par apsamesšonōs vītu vacticeibnikam Trubicynam. Ļūti bogōts veirs, kuram pīdarēja vys rajons -- jys dzeivūklus izīrēja. Te beja ebreju banka, pretim sinagoga. Taitod, rajons vairōk pīmārōts vacticeibniku muzejam, na latgaļu. Vīneigais -- te natōli V. Lōčam beja grōmatneica -- 15. maja īlā (tagad Latgolas).

Pagōjušō goda lelōs vātras izgōze mežu Pilcīnees īpašumūs -- dagōja pōrdūt, tai tyku pi naudas, par kū nūperkt telpas Rēzeknē. Te pamatā byus vys tys, kas beja Pilcinī, varbyut drusku kū navin pōrkōrtōsim. Nōkuši klōt ari jauni eksponati. Kod tī organizējom izstōdī par padūmu laikim latgaļu rakstnīceibā, rōdējom 22 autorus, kotrs kū to atstōja pīmīnei. Vōcejā Minhenī, kur beja Vladislava pēdējō dorba un dzeives vīta, nīkas daudz nav palicis -- vys pōrvasts uz šejini, varbyut vin draugim uzdōvynōtōs montas. Pi giminis drauga gruzīnu advokata. Ar Vladislava Lōča leidzgaitneicas A. Čupītes nōvi tōs palyka jam un nav zynoms tōlōkais liktīps.

Nu V. Lōča arhivim ļūti daudz vērtēgu materyalu aizgōja būjā kara laikā Daugavpilī, tyka izvasts uz Krīveju 1941. godā, kod pats strōdēja lokomotivu remonta ryupneicā. Vōcīšym atsakōpūt, pats kū to izvede uz Vōceju. Daudz ari palyka, kū izvozōja. Nūmyra vacaistāvs un mōja palyka bez saimnīka. Ražēigōkais jō darbeibas pūsms beja Daugavpilī. Ar muzeja aizlīgšonu daudz zaudēja drycānīši. Tī atjaunōts jō laika līcinīks -- vacō kūka bazneica, kuru atkarōja nu nūjaukšonas padūmu laikā kai unikalū kulturvēsturis pīmīneklī. Nu dzymtōs sātas palykuši pōri pamati un pogrobs.

Jaunajōs telpōs vajadzēigs pastōveigs darbinīks, kas var pījimt apmaklātōjus, pastōsteit jīm par latgaļu īspīstū vōrdu godu un laikmatu gaitā. Pagaidam taida vēl nav. Par nūžālōšonu, Rēzeknes dūme naredz īspēju taidu olgōt. Privati ari atrast nav pa spēkam, jo par taidu darbinīkū jōmoksōj nūdūkli.

Par obim dzeivūklim kūpā 90 kvadratmetru, -- telpu styprī par moz, vajadzātu vēl kaidu dzeivūklī pīpēkt.

Vys, kas ir muzejā, īgyuts par privātim leidzēklīm. Dorba te daudz -- jōsakōrtōj ari arhivs. Pošam maņ jōstrōdaj maizis dorbs, tik biži, kai grybātu, navaru atsarautīs, lai kū padareitu muzejā. Tam palik vin breivōs dīnas. Jōpērk molka telpu apsīldeišonai, daudz vēl cytu organizatōryskū dorbu. Godi nōk un pats jaunōks napalīku, jōdūmoj, kam nūvēlēt. Muni radinīki ir materyalisti, vīns es taidis idealists, bet bez tō navar nūdrūšynōt šaida muzeja saglobōšonu un pastōvēšonu. Grybātu, lai vīnmār ir vīta, kur kotram atnōkt un redzēt latgaļu kalendarus, grōmotas, avīzis, un lai tei nas V.Lōča vōrdu.

NŪZEIMEIGA IZSTŌDE

(Nūbeigums. Sōkums 2. loppusi)

Izstōdis centrejūšū kūdulu veidoj studejas "Rēzeknes aprinka pūdņiki" (RAP) daleibņiku (Ušpeļu, E. Vinceviča, A. Bernānis, P. Gailuma, J. Grybustis, V. Vogula, U. Pužļa u.c.) dorbi. Taču P. Ušpelis kai studejas vadeitōjs izstōdis topšonai spējis organizēt un integrēt arī cytus Latgolas keramikus, kai arī vairōkus spēceigus vydzemņikus. Leidzōs daudzajīm rēzekņišīm (M. Reidzāns, A. Vituškins, Ē. Vasilevskis, A. Kize, S. Vilums u.c.) plaši pōrstōvāti daugavpilīši (E. Vincevičs, I. Sauža, L. Čibls, L. Zeiļa, L. Pakne, M. Folkmane, J. Saikovskis). Septeņus pīvilceigus svečturus uzstōdējūši RAP bīdry Jolanta un Valdis Dundinīki (Bolvi), krōslovīts Valdis Pauliņš (sovdaubeigi bryungoni lōsumaini un sudrobaini dorbi). Vairōki Vydzemes nūvoda keramiki jau ilgōku laiku sasadorboj ar RAP. Izstōde līcņoj, ka šei skūla jyutami sekmējuse jūs izaugsmi. Tū radzom U. Pužļa, A. Pīgōžņa, L. Kukles, I. Kramas (Olyuksne), J. Seiksta (Modūna), J. Zvidra (Ogre) dorbūs. Atzeimēsim, ka olyuksnītis A. Pīgōžņa izstōdējis 20 dažaidu formu svečturus.

Šō naporostō nu vysgryutōkō keramikas veida – svečturu izstōdi raksturoj demokratiska daudzveideiba. Leidzas Latgolas tradicionalūs formu, kompoziceju, dekora dominantei un atteisteibu veicynūšīm meklējumim (Ušpeļi, M. Reidzāns, A. Bernāne, J. Krompāns, A. Vituškins, J. Grybuste u.c.) īsaimeijas

arī dažī sovdaubeigi atzory – formu un tehnologeju meklējumi. Ē. Vasilevskis un cyti malnī, svōpeitī, arī formu zinī īpatnejī svečturi. I. Saužas četry dorbi – bazneicu un pīlstūrņu stilizacejas. Vairōkpakōpu piramidālī veidōjumi (U. Pužlis u.c.). Sovdaubeigas kompozicejas ar seikplastikas izmontōjumu (I. Krama, L. Čirulis, A. Kize u.c.).

Svečturu izstōde Rēzeknes Augstskūlā, Atbreivōšonas alejā 115, dorbdīnōs atvārta leidz apreļa sōkumam. Tōs papyldnūsaukums – "Svečturis 2000", kas pīsoka perspektivū gaitu. Aprelī mōjvītu jei rass Daugavpilī, papyldynōta un īpoši gatavota junī ar šū nūsaukumu tiks atklōta Reigā J.

Raiņa Literatūras un mōkslas muzeja četrōs zālēs, kur atklōšonas breidī šymūs svečturus īsadegsīs 2000 svecis. Tys byus nūzeimeigs nūtykums kai Latgolas keramikas vēsturī, tai vysas Latvejis kulturys dzeivī.

Attālā: RAP vadeitōjs Pīters Ušpeļs. "Zemtura" arhivs

"ZEMTURI" NAPĪMINĒJA

Febrālī Latgolas televizejas sabīdreibas kulturvēsturis programmas vadeitōjs V. Yudris beja īcerējis svēteigu pasōkumu – parunēt par latgaļu volūdas myusdīnu lūmu un vītu sabīdreibā. Rēzeknes kulturvēsturis muzeja aktu zālī beja sasapulcējūšīs daudzi nu tīm, kas vēļ strōdoj ar latgaļu tekstīm – skūlōtōji, izgleiteibas dryvas kūpēju vadeitōji, izdevēji, studenti, muzeju darbinīki, beja arī Rēzeknes un Aglyunas dīcēzis veiskups Jō Eksleņce Jōņs Bulis.

Daudz tyka runōts par tū, ka latgaļu volūdai jōatsagrīž tai pīsanōkūšōs pozicejōs, ka jei, lai arī fakultatīvi, jōvuica skūlōs, jōizdūd krōšņi īsītas latgaļu autoru grōmotas, bukletī. Vysi runōtōji šausmynōjōs, ka tys nateik dareits, kaunynōja vīns ūtru un meklēja kaidu to "trešū vaineigū"; sok, mes jau lobprōt, bet, lyuk, tys ērce spīčūs īlk sprynguljus. Runōja arī par tū, ka vairs nivīns latgaļu volūdu eisti arī napōrvolda, lai varātu vuicēt cytīm, ka tai nav praktiska pīlītōjuma. Tai ka tei byuteibā beja pedagogu saruna par skūlu un mōceibu problemom, to dzeivais volūdas pīlītōjuma paraugs "Zemturs" pi vōrda arī natyka. Jō tī i napīminēja.

Par pasōkumu beja LTS raidējums programmā "Olūti". Bet tys jau napaliks pādejais. Leidz kam navin to aizarunōšīs myusu nūvoda gaišōkōs golvas. Grybātūs vin palyugt, lai taidūs breizūs (un arī vyspōr) naaizmērst vīneigū latgaļu avīzi nu pyrmō leidz pādejam burtam. Un na taidu, kur ar volūdas bogōteibom eksperimentej studenti voi vīntulņiki žonglātōji, bet taidu, kaidā volūdā runoj Bolvu un Ludzas, Jākubpiļs un Krōslovas, Pīreļu un Daugavpiļs rajonūs.

Attālūs: LTS videokameras priškā runoj Jō Eksleņce veiskups Jōņs Bulis; kūpā ar vysīm šymā pasōkumā pīsadalējōs Vladislava Lōča Latgaļu rakstnīceibas muzeja saiminīks, īkōrtōtōjs un vadeitōjs Pīters Lōcs (nu kreisōs uz lobū), dedzeigs latgaļu volūdas aizstōvs latgalīšu pabaļsteitōjs Valdis Lauskis, dzejņiks un sabīdryks darbinīks nu Škilbānim Bolvu rajonā Ontons Slīšāns, aktīvs "Zemtura" autors nu Aizkrauklīs Leonards Erts.

Onufrijs Gailums, teksts un muzika DZYMĀJAM NŪVODAM

Šai nūvodā nav kolnu, upu strauju
Un āzūlbierzīs dobu narātoņ.
Nav lēas krostūs augstu klīnšu krauju,
Bet zeme šei maņ ir vysskaistōkō.

Pīdžidōjums:

Te munas saknis, te muna skāla,
Un pyrmais vaļss vēl atmiņ maņ.
Rosa pōr pļovom un laukim kod nūleist,
Ceiruļu dzīsmis vysjaukōk te skan.

Daudz vātru brōzīs šai zemei pōri,
Kod ceinā gōja ļaudis drūsmeigī,
Lai aizstōvātu sātas, dzymtōs ōris,
Nu svešas varas cylvāks byutu breivs.

Te ticeiba un lobesteiba mōjoj,
Vēļ dzeivis ir ceineitōju varāngors ...
Un tās, kas tōlu prām nu dzymtōm mōjom,
Sauc atsagrēzīs ik strodu pavasars.

Jōņs Būmanis

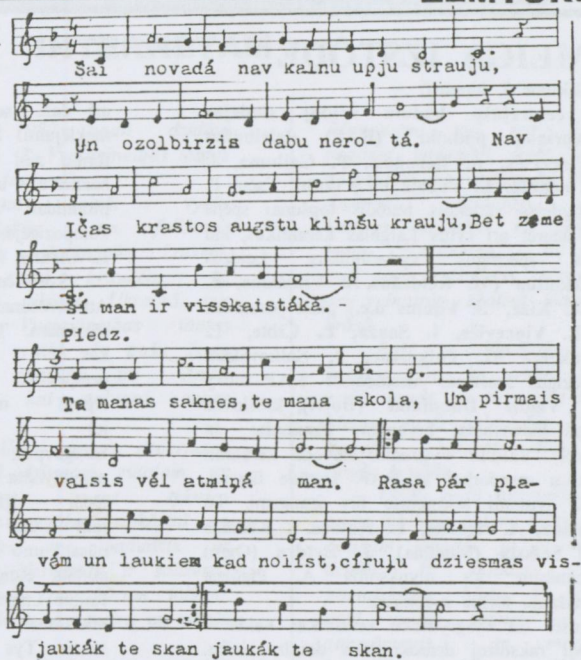
Literate Marija Vuciņa

Dzymuse Lapsa, 1911. gada 5. oktobrī Preiļu rajona Rudzātīs, tragiski myruse 1999. gada 8. janvarī Reigā.

"Kaucmindes mōjtureibas skūlas"
autore Marija Vuciņa. Dīmžāl,
manuskripts vēl arvin gaida izdevēju.

Marija Vuciņa beja ļūti izpaleidzeiga,
naatlaidēiga, apveļteita ar lelom dorba
spējom. Leidz pat pādejai sova myuža
dīnai jei rūseigi dorbōjōs literaturas
laukā. Uz jōs golda vacajā
rokstammašynā palyka napabeigta loppuse
ar vydā pōrtryukušu dūmas pavedīni ...

Marijas dzeivis ceļš sōcēs gaiši un beja pynls gaišu īceru. Pamatizgleiteibu īgyva Mōlkolna pamatskūlā (četrus godus), pēc tam Leivōnu pamatskūlā. Vālōk vuicējōs Kaucmindis mōjtureibas skūlā. Olkas pēc izgleiteibas jū aizvede uz Reigu, kur 1939. godā beidze Latvejas Kulturas veicynōšonas bīdreibas gimnazeju. Jai par dzeivisbīdu klīva Ontons Vuciņš un tōlōkōs dzeivis gaitas aizvede uz Daugavpili un Leivōnim.

Myuža lelō mīlesteiba un aizraušōnōs beja literatura, tōs pamatus jau Mōlkolnūs īlyka skūlōtōja A. Bruniņa, apdōvynōta pedagoge un aizrauteiga literate, un jau pusaudzsis godūs Marija rakstēja dzeju un ļūti vēļējōs nūpītni dorbōtīs literatūrā.

Dīmžāl, kars izpūstēja jaunū gimini, nōkūtnis cereibas un jaunōs sīvas trauyslajīm placim uzvēle milzu ryupu nostu. Pēc kara jei strōdōja par skūlōtōju Jākubpiļs rajona Mežzemes un Bīržu skūlōs, vālōk - Krystpiļs sakaru nūdālī. Nu 1955. goda dzeivōja Reigā, strōdōja par sakaru darbīneicu, turpynōja izgleitōtīs un raksteit - 1961. godā beidze Tautas universitatīs žurnalistikas nūdali. Beja "Rīgas Balss" un vairōku cytu laikrokstu ōrstata korespondente.

Tūmār lelōkū myuža dali vēļtējuse literatūrai un rakstnīceibai. Jōs spolvai pīdar vairōk nakai 15 lugu, daudzi aproksti par lobim cylvākim - lelyskim sova ōrūda pratējim, un daudz skaistu dzejļu. Tī un aproksti publicāti vysdažaidōkajīs presīs izdavunūs.

Sovas dzeivis pādejūs desmit godus Marija vēļtēja Kaucmindes mōjtureibas skūlas darbeibas izpētei. Lelō dorba rezultatā tyka savōkts mylžums materialu, kas veidōja pamatu jōs grōmotai "Kaucmindes mōjtureibas skūla", kuras izdūšona ļūti ryupēja.

ANDRIS VĒJĀNS

L E L D Ī N A

Izlein nu kažuka pyupūls,
Upeite ladu lauž.
Puiškyns meitini šyupoj
Vēji byudeņus glauž.

Bārni breivī nu skūlas,
Prīcojās: sātā strods!
Rypynoj sorkonas ūlas,
Atbrauc naradzāts rods.

Vacaistāvs jauneibu pīmiņ,
Verās: besakūks mūst.
Aizīt vēļ vīna zīma,

Ausaini vylkdama nūst.

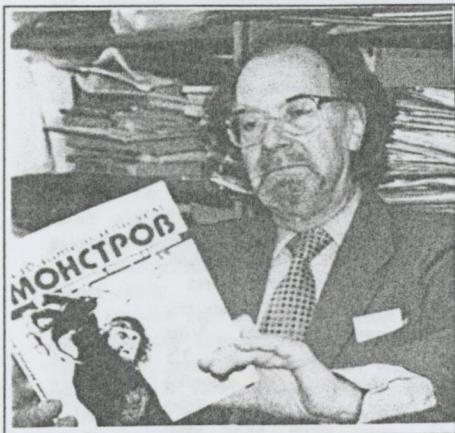
Vacaimōtei rūkōs treis
Pōtoru grōmotas lopa:
"Dīva dāls ari mani reiz
Varbyut pīceļs nu kopa?"

Nasabreiniš par tū,
Ka jei tai mīleigi smaida:
Ysi jau, ysi kaut kū
Nu Leldīnes gaida.

Pīters Gleizdāns, moksas maģistrs

POŠAPLĪCYNŌJUMS IZJYUTOM UN PRŌTAM

Pīters Gleizdāns

Latvīšu profesionālō gleznōtōja Vitālija Kalvāna estētiskō un mōkslinieciskō uzskotu nūtureibas pamatā ir Vilhelma Purvīša (1872 – 1945) tēdbunōtōs nacionālōs gleznīceibas skūlas jaunradīs mētuide. Episkūs sadzeivis žanra rysnōjumūs ("Vydzemes jūrmola", 1964., "Dravā", "Bolku pludynōšona", 1960.), gon līryskūs zīdu un klusūs dobu gleznōjumūs ("Mogonas", "Cereni", 1964.) ir acimradzama autora dūmas leidzsvorōteiba, krōsu uzlīcīņa un fakturu slōņōjuma organizēteiba.

Gleznōtōjs pīdar pi tīm latvīšu ūtas meistariem, kuri dorbu uzskota par naaizstōjamu skūlōtōju.

Jō gleznōs ("Tulpis", "Peonejas", 1964., "Saulis

pučis", 1964.), žanra dorbūs, ainovōs ("Parkā", "Daugova", "Veituly pavasari", 1962.) attureiga gleznōtōja elegaņce sadzeivōj ar cylvāka intonaceju, instinktim, tautīšu mentalitatis koloritu un tamleideiži.

Liktineigi maineigais, īspējamais un naīspējamais realōs mōkslas tāls palīk kai atskaitis mārs jaunōs tyukstūšgadīs sabīdreibai. Mōkslinīka dorbi aplīcynōj, ka jys gleznōjis vysūs Latvejas nūvodūs. Pamanēitō nūmale nav provinciala, bet paradoksala ar tū, ka sovā sovdaibē globalizejas gleznīceibas kvalitātēs.

Tālōtōjmōkslas patīseiba saturyski byutiskā nūzeimī īmīsōta vyzualā tālā, stiliski stabilōs tradicejōs. Gleznu sabīdryskō asameiba lēlōkū tīsu rysnōta stafāžu manīrī. Sadzeivis žanra dorbūs harmoneja cylvāka dzeivis attīsmēs ir objektiva, krōsaina un uzskotama. Gleznu koncepcijas tūp breivā krōsu tūņu rūtalī, rodūt realistiskus saulainus akcentus kūpnūskaņai. Radeitūs dorbu symtūs aplīcynōj talanteiga kolorista augstas gleznīceibas kulturu, patīsu mōkslas pōrdzeivōjumu.

Atzeistamas profesionālōs meistareibas gleznīceibas tematika bez absurda dogmom šķīt ikdīnīška, kalvāniski idealizāta,

iztur laika konjunkturas diktātū kvalitāti.

V. Kalvāna zemīs dzeivīs sōkums ir Rēzeknes aprinka Andrupenes pogosta Dorotpolē un tys ir 19. septembris. Rēzeknes Latgolas kulturvēstures muzeja vadeiba pām šymā dīnā gleznōtōja 90. godskōrtas sakarā reikōja gon dorbu izstōdi, gon plašus zynōtniskus lasējumus, kuru mērkis beja jō atstōtō montōjuma apzynōšona, iztyrzošona un jō vītas nūskaidrošona šudinī. Pošmōju mōkslinīki, mōkslas zynōtnīki, žurnalisti, pošvaldeibu atbīldeigī darbinīki, pōrstōvi nu Reigas – LMA profesory J. Pīgōznis, P. Zeile, R. Čaupova, izjyutūt atbīldeibu, parōdēja grybu rysnōt problemas. Pīmāram, panōkt V. Kalvāna stōjmōkslas dorbu pīejameibu plašam interesentu pulkam.

Nirzas cīma skūlā nūvodnīkam dzejnīkam Andrim Vējānam atvārts muzejs, cerēsīm, ka Cyblas skūlā byus gleznōtōjam Vitālijam Kalvānam veļteits muzejs. Rēzeknes muzeja apgōdā laists klajā tōs izstōdis prospekts, ari atklōtņu komplekts "Vitālijs Kalvāns. Ainova. Zīdi". Jō idealy īgulst gleznīceibā un nōkamajōm paaudzēm byus zynoma patīseiba par pozitīvom tendenčēm latvīšu tālōtōjā mōkslā.

"VADUGUNS" ZALTA JUBILEJA

Šō goda 4. martā ar 18. numeri izdūts Bolvu rajona laikroksta "Vaduguns" 50 godu jubilejas numers, un tys šym laikrokstam, īskaitūt dažaidu nusaukumu pīrkšgōjējus, ir 7199. Atzeimejūt svātklus, tagadejī redakcejas darbinīki ar redaktori Rasmu Zvejnieci vadeibā nūsaukuši vysus īpīrkšējus šefus – taidu bejis 14. 1950. godā redīgēja Arnolds Cīrulis, Jezups Laganovskis, Pīters Gaigalietis un Pīters Bāliņš, kuru 1952. godā nūmainēja Alise Kacēna. Jei nūstrōdōja leidz 1955. godam, kod avīzis šefa omotā īcēle Valdi Bajāru. Nōkamajā godā vadeibas grūzi tyka nūdūti jau pazeistamajam Pīteram Gaigalietim, kurs tūs nūturēja leidz 1959. godam. Tod vīnu godu redīgēja Mihails Vasiljevs, 1961. godā taipos uz godu Velta Aizupīte. 1952. godā nu jauna atsagrīze Pīters Bāliņš. Nu 1969. leidz 1979. godam par redaktoru strōdōja Vitālijs Sanders. Pēc jō leidz 1984. godam – Olga Solovjova, tod leidz 1991. godam Agnese Buža. Vīnu godu Biruta Salmane un nu 1992. goda kolektīvu voda Rasma Zvejniece.

Īspīstais vōrds Bolvu pusī, kai ari cytur Latgolā, pēc kara padūmu okupacejas godūs aizasoce ar tō laika Mašynu un traktoru staceju politvadeitōju izdūtājōm lopom. 1949. goda 31. decembrī izveidōts Bolvu rajons un ari tō partejas komitejai un rajona izpyldkomitejai pīšķērts sovs, un jūs atkareigs rupors "Bolvu Taisneiba", kuras pyrmais numers iznōce jau 1950. goda 5. martā. "Bolvu Taisneiba" pastōvēja leidz 1962. godam, kod Latvejas kompartejas presis funkcionary izdūmōja, ka avīze ar "vacmūdeigū" vōrdu nūsaukumā vairs naatbylst laika goram un tūs vītā tyka sacarātas kopmumnisma ausmas, reiti un uzvaras. Bolvenīšim izadeve trikt pi "Voduguns", kas dīzgon pateikami izaklausējōs jaunōs komunisma āras propagandistim, un tai tys sasaglobōjis nu 17. maja. Dīzgon dīzgon lōbs un pījamams beja ari jaunōkūs laikūs.

SVEICĪNS BOLVENĪŠIM JŪS LAIKROKSTA JUBILEJĀ!

A. Mežmalis

SKUJU BREINUMAINAIS SPĀKS

Vēl pavyšam naseņ kolhozim pīspīdu kōrtā lyka cērst egļu zorus un zīmā vest uz fermom izbarōšanai lūpim, lai sagtu vitaminu deficitu. Vīnā ūtrā mežrypsaimnīcībā beja īkōrtōti skuju vitaminmyltu cehi, lai kaidu dali zoru paglōbtu nu sadadzynōšonas. Ari tagad intensīvi izcārt mežus, bet lela daļa nu kūksnis pōrpalykumim izkyup gaisā guņskuru līmēs voi palīk pyut uz zemes. Ar skuju īpašību pēteišonu sovā laikā nūsadorbōja Valsts Mežu instituts "Silava" Solaspilī, pēc privatizacejas lītu sovōs rūkōs jāmuse uz tō bāzis izveidōtō akceju sabīdreiba "Biolat" un veiksmēigi turpynoj aizsōktū.

Nu cērsnu izstrōdis atkrytumim -- prīžu un egļu skujom pēc modernom tehnologejom ražoj polipropenolus, frenolus, silbiolu, natrija hlorīfelinu un cytus, kas pīpraseiti medicynā, parfimerējā, kai ari kai pōrtykas pīdavas. Šū sabīdreibu voda meža zynōtņu profesors Māris Daugavietis, kurs jau trejs godus ir ari Vyspasaulā mežu izstrōdis zynōtnīku asociacejas prezidents.

Tehnologejas pamatā ir prīžu un egļu skuju ekstrakta īgyve. Tū sadola smogajūs frenolūs, eteryskajōs eļļōs, sausnā, vitaminu pastā un vairōkūs preparātūs, kurim ļūti plašs pīlītōšonas diapazons. Tymā skaitā ir "Biolat" augu augšonas stimulatory, augu aizsardzeibas leidzēkli u.c. Par dažim, kas nūdereigi lauksaimnīkim, pastōsta profesors

M. Daugavietis.

Augu augšonas dabeigais stimulators "Ausma" veicynoj zīdeišonu un auleību, sakņu sistemas atteisteību, nūdereigs

gurku, tomātu, pōkšaugu un dekoratīvūs augu, graudzōļu un zōļu audzēšonā. Leidz pat 100 procentim palelynoj zīdu un augļu ražu, par 5 -- 10 dīnom paōtrynoj nūsagatavōšonūs. Pīlītōjams sāklu apstrōdī, ari 2 - 5 reīzu laisteišonai. Nakaiteigs cylvākim un dzeivnīkim.

Augļu dōrzus un lopu kūku stōdējumus pret začu, styrmu un graužēju būjōjumim zīmōšonas laikā drūši aizsorgoj "Fitorodents -- RF". Tū plōnā kōrtā uztrīp uz vērsomom ari pret zīmōjūšajīm kaiteklīm, slimeibom, lai īrubežōtu ķērpū atteisteību. Izmontojams nūlyktovu un cytu telpu nūdrušynōšanai pret graužējīm, kurmu un žurku aizbaideišonai dōrzūs -- tī sajyut prīžu smōrdu un kūceņus naapskōdēj. Pēc sešim mēnešym šys preparāts sasadolōs dabiskūs nūdēišonōs produktūs, pavasarī aizaskolōj ar nūkyršņu yudinim kai augsnis bogōtyntōjōs.

Ar fungicidim, insekticidim un repelentim rakstureigom īpašībom ir "Fitoekols -- IF", bet nakaiteigs gon cylvākim, gon dzeivnīkim, ari videi. Kai profilaktisku leidzēkli pīlītōj pret gurku boltū un palākū pyvi, tomātu lopu bryunū pelējumu, fitofloru, myltrosu un cytom sēneišu slimeibom slāgtōs un atklōtōs plateībōs. Tys ir smogūs profimenu preparats. Apsmydzynōtī zīdi napīvylynōj taurīpus un cytus kukaiņus, tymā skaitā ari skudras, jo tīm kaidu laiku nu ir skuju smarža.

Skuju vitaminu pasta SVP ir dabiska augu vaļsts izceļsmis pīdava putnu, cyuku un cytu dzeivnīku bareibai, par 5 -- 7 procentim palelynoj dzeivsvora

pīaugumu, par 7 -- 10 procentim putnu dējeību, uzlōboj galis un ūlu pigmentaceju, kažukōdu kvalitatī, byutiski samozynoj saslimšonu un veicynoj bareibas racionalu izmontōšonu. Turklōt tai pīmit ari izteiktas audu regeneracejas veicynōšonas spējis, apsmējēt bryuces voi apdagumus. Medicynā lītōj kai gastroenterologejas preparatu čyulu ōrstēšonā. Šū preparatu izstrōdōja jau "Silavas" laikā, bet ar pōrkōrtōšonūs aizmērsa. Atjaunōtō tehnologēja ir jau pēc myusdīneigom receptem. Vīna kilograma pastas pīteik 2,5 tonnom bareibas, tō zemnīka saimnīcībā gūvem, syvānim iznōk vysai zīmāi. Satur vysu vitaminu kompleksu, antibakteriologiskas un antivīrusu vīlas, antikancerogenōs pīdavas.

Natrija hlorīfilina 0,1 procenteigs šķeidums, pīlītōjūt 30 -- 50 mililitrus dīnā, cylvākam nūdrušynoj vajadzību pēc hlorofila un ar sovom antikancerogenōm vīlom ōrstēj kuņģa un aizkuņģa čyulas, periferiālōs ašpa vodu slimeibas, īsadorboj pret storu slimeibom.

Šūs preparatus var īsagōdōtīs aptīkōs un dōržeņu sāklu tērgōtovōs. Ekstraktu nu skujom izvalk ražūtīnī Ventspīls rajonā, nu turīnis nūgōdōj uz Solaspīls laboratoreju dažaidu preparatu īgyušanai nalelūs daudzumūs, bet pīteikamūs plašam patēriņam. Tī ir četras reizes lātōki par ōrzemu analogim. Vysi preparati apsekoti klīniski un praktiski izmēginōti Botaniskajā dōrzā, sajāmuši oficialas izziņas un Vaļsts vidīs veseleibas centra sertifikatus. Kotram teik pīvīnōta plaša lītōšonas pamōceiba.

Leons Širins

PĪTER, RUNOJ LATGALISKI!

Jau zynoms, varbyut pat nu seņsenējīm laikim, varbyut nu na tik senējīm, ka latgalīši bīži vin kautrejas sovas izceļsmis. Un ūtrai daļai jōpīlīk daudz spāka, lai aizamaļdējušūs atgrīztu sovā vidī. Un tys na vysod izadūd.

Munā bērneibā, stōsta, ari tagad, ja jaunīšu kompanēja nu Latgolas brauc uz Reigu, sovā storpā runoj latgaliski, koleidz nūteik da Latgolas rūbežam, dekoraceja mainōs -- sōc runōt baltyski, gatavōjūtīs "ar gūdu" ībraukt Reigā. Kod brauc atpakaļ, nūteik tys pats. Reizem ar aizagulēšonūs uz latgaliskū pōrīt vin pī Atašīnis voi Stirīnis.

Nadūd Dīvs, ja taidis latgalītis ījam lelu omotu, dzeivōdams Reigā un ja vēļ jam sīva ir reidzineica. Latgaju volūda jam ar raizi aizamērst. Bet daži vin izalīk, ka tū jī aizmērsuši uz vysim laikim.

Kaidā saītā, kur runa beja par volūdu, kaidis Osvalds, kurs ilgi klausējōs, beidzūt sacēja: "Tu, Pīter, runoj latgaliski!" Bet Pīters ar taidom acim pasavēre uz Osvaldu, ka jam beja jōapklust. Daudzi ticēja, ka Pīters ilgajūs dzeivis godūs patīšam aizmērsis latgaliskū volūdu. Tok beja jau ari autorytate zynomōs apryndōs. Bet reiz zvona cytam nūvodnīkam -- Jōņam, un tik skaidrā latgaju volūdā, ka tys aiz pōrsteiguma nu krāsla nūsavēle.

Vysy izarōdējōs vīnkōrši. Pīters kaidā simpozejā bejis Dīnvydamerykā. Gadējīs, ka tymā laikā vītejī reikōjuši namīrus, jys paticis pošā nūtykumu centrā, pamateigi pōrbīdāts un atgyvis mōtis volūdu.

Jāns Elksnis, izdevējs

O, SANCTAS SIMPLICIDAS !

Sākšu ar kaidu leidzeību. Sazateik divi zemnieki, viens syudzās ātram: "Šāgod maņ nīkas naizauga! Slykts gods!" Ūtrs soka tai: "Myusim gon izauga. Lai slyktōka raža, tāmār ir! Par kā jyusim nīkō nav?" "Ak jyus īsējat?" – tai pyrmais. – "Mes to nātsējom..." Kā tod tu runoj par naizaugšonu, ja nīkō naasi darējis? Tai pi myusim ari ar volādu. Nu kurfnis tei mulķeiba jamās? Kaidu tīk īzteicīgu nav bejis! Aizgōju uz skālu, stōstu: myusim ir grōmotas par Latgolas vēsturis historiografeju, dereigas skālai – varātu nāpērkt. Ir vēl ari Stanislava Škutāna "Latgolas vēsturis druskys"... "Oi, nē, nē!" – atbīldēja svoreiga darbīneica. – "To nē!" "Bet tei tok vēsturyska grōmota, teiši vēsturis stuņdēs nūdereis kai lobs uzskatis materyals" – stōstu. – "Daugavpilts profesors Šteimans atzeimējis kai ļāti vērteigu. Ir myusim ari romāni. Jau seņ nādrukōts "Tauta gryb dzeivōt" – par Latgolas pyrēm atmādu un jōs veicynōtōjim, kas pagōjūšō godsymta beigōs un šō sōkumā ļāti aktīvi dorbōjōs Pterpilt." "Vai Dievī!" – īsasauce latgalīte nu dīmšonas un senas latgaļu dzymtas pōrstōve. – "Tā kā nevar saprast atsevišķus vārdus teikumā, tad nevar uzvert to domu!" Dzymuse un tagad dzeivōj na tōļōk par trejim kilometrym nu Rēzeknis, bet jau tai paspējuse aizmērst mōtis volādu!

Pastōstēju cytīm un vysī breinōjōs. Navajaga nīmoz braukt pōri Aivtkstei, lai nāsaltgtu nu Latgolas, pteik ar omotu skāla.

Pi myusim bīži atbrauc nu cytīm nāvōdīm. Naseņ kūrzemnieki beja. Latgolā vyspōr pyrēm reizi. Paprasēju, voi jās nainterešē latgaļu grōmotas? O, interesejāt gon! Bet ar laseišonu gryuškō? Nīkō nabēja. Pajēme "Tāvu zemes kalendaru", pamēģinōja laseit un rezumēja: "Bet tā jau tā pati latviešu valoda! Saprotama un skaista!" Vot tev i beja! Kaidis to kōrklu čangāšs beistōs atsazeit, ka namōk, bet čyuls ir sajyusmā!

Troka lta. Tai vōrdūs gon mes asom par latgaļu volādu, tradīcejom, folkloru, literārā montōjumū, bet kod sōkom runōt par grōmotom, tai krotamīs nāst: sok, asom tīk tōli nu tō aizgōjūši, ka nīkō nasaprātām. Mōjōs, gīmināt taidis runoj latgalīski, bet koleidz jā mudynoj uz laseišonu, tai bāg pōri Aivtkstei. Voi tys ir kaidam lobums un pošam gūds, ja aizallidz sovas volādas? Un nav ko cerēt, ka tevi tod cīneis cyti, ari pōrnāvodūs. Tu jau nacneļ sovu tautu, sovas saknis un kam taidis esi vajadzēgs. Ja nādūd leidz ar tā pats sevi, tod cytus nādūsi vēl vīglōk.

Pazeistu taidus, ari vysai inteligentus un īvārojamus cylvākus, kuri tīk daudz nāsapyulōs, lai tīk kaidis napamaneitu, ka jys runoj latgalīski. Kas par tā, ka nādūd nažēleigais akcents – "mans runā pa latviski!" Jys nav pasaryupeļš īsavuicēšs stpītā intonaceju, lauž taipōs lauztajā un kreitāšajā kai latgaļu volādā.

Grybāt nagrybūt maņ jōdatzeist, ka myusūs vēl tīk duraceibas, ka pītyktu lelam ļaužu pulkam. Dereitu glōbējs, kas kaidu maisu ātru varātu aizvest uz pāru. Salaseit kai myusas vosoras laikā un īzsvīt. Tod palyktu vīglōk dzeivōt. Kotram laikam sova slīmeiba, bet pošlaik mes sārġstom ar sanctas simplicitas – svātā vīntīseību. Jōsoka, ka tjs vārojams ari cytōs lītōs.

Ontons Slišāns

Lobvieleiba, kurys pītryukst

Ir pījīmts valsts Volūdas lykums, kurs spēkā stuosīs ar 2000. goda 1. septembri. Sprīzūt pēc jīmā paustuos attīksmis pret latgaļu volūdu (latgalīšu rokstu volūdu), juoizceļ vīns viesturysks moments – beidzūt piec 83 garīm godīm Latvejis valsts lykumdūšonā īstruoduota vīna pamattēze nu 1917. goda Latgolys kongresa Rēzeknē īzsaceitajūjom praseibom pi Latvejis valsts īzveiduōšonys, apsavīnōjūt tūreizējīm trejim nūvōdīm: Latgolai, Vydzemēi, Kūrzemēi. Taitod, beidzūt lykumdūšonys ceļā pausta Latvejis valsts lobvieleiguo attīksme (piec kurys byutu juosekoj lobvieleigai darbeibai) pret latgaļu volūdu, kura, var saceit, pusei latgalīšu ir dzymtuo volūda i kurys literarajā jeb rokstu volūdā radeitys i teik radeitys viel ari šudīn īvārojamys literaturys i kulturviesturyskys vierteibys.

Lobvieleibys statuss latgaļu volūdai. Cik tys pateikami skap! Pi kam šudīn, kod jov puse latgalīšu atsasaciejuse nu sovyys volūdys, a daudziejī jaunuoquos paaudzis latgalīšu bārni tū vairuok pat navar saukt par sovu dzymtū volūdu, jo jī tuos nav ni dzērdiejūšs, i ni jīmā runuovušs, voi dūmoj runuot.

Kai to ar šū lobvieleibu ir šudīn i kai byus piec 1. septembra? Juosoka, ka šuos lobvieleibys pītryukst. Pītryukst pat nu pošu latgalīšu pusis, narunojūt par valsts mārūga, pat pasaulis mārūga latgaliskajā vidē i latgaļu sabīdreibai pasuokumu organiziteitūjim.

Pyrmais, kas piec Volūdys lykuma īzludynuošonys paruodieja sovu nalobvieleibu pret latgaļu volūdu, beja radiatoraidiejuma nu Prāgys "Latgolas Bolss", nu pusstūpdis garuma saeisyņojūt leidz desmit mynutēm. Tuo vītā, lai šaids raudiejums skaneitu na vin pa pīktdīnom, a i viel kaidā nedelis dīnā. Valsts Volūdys lykums it kai tū navin atļau, a pat pīprosa, jo latgalīšu īntegraceja navar byut mozsvoreiguoika par minoritašu īntegraceju. Lyuk, kai saīt!

Sveštautīšu minoritatis juointegrej, saglobojūt jys volūdu i kulturu, īzrynūt latvīšim par šūs tautu viesturi, a latgalīšus var i dreikst asimileit latviskā, jo jī ir latvīši, i kaida tī vajadzeiba saglobuot latgaļu volūdu, latgaliskū kulturu i dieļ kuo viel juotiej laikis, lai īpazeitūs ar latgaļu i latgalīšu patīšū viesturi, i par latgalīšu dzeivi i jys īntegracejis problemom uorpus Latgolys.

Valsts Volūdys lykums ar 1. septembri suoks dorbuoitīs ..., nu, suoks. A kas šudīn var pasaceit, voi Kūrzemē, Zemgalē i Vydzemē dzeivōjūšajīm latgalīšim, kuri grībeis īzmontuot šū lobvieleibu pret sovu dzymtū volūdu, spies sagaideit lobvieleibu nu valsts, pošvaldeibu i cytom īstuoziem? I, pi reizis, juovaicoj – voi lobvieleibai pret latgaļu volūdu gataviejuos i pošys Latgolys pošvaldeibys, a golvonūkuort školys i masu medij? Pagaidam nīkaidu īzmaiņu naredz i nadzierd. A varbyut vys nūteik pa klusam, kai soka, pagreidē. A as saceišu, ka, ja mes jov šudīn TV, radio i presē nīkuo nadareisim, ka jov šudīn školu valdes nagataveis školuotuojuos, pošvaldeibys sovyys darbinīkus namuoceis latgalīšu rokstu volūdys, ar 1. septembri breinumi nanūtiks. Jov šudīn Kulturkapitala fondam juoīsnažz projekti, jov šudīn školu valdīem i pošvaldeibom ar školu direktorīm juosabalansej budžets, lai, suokūt jaunū muoceibu godi, školuos naatsadūrtu uz tyukšajīm muoceibu gruomotu plauktim, tyukšajīm mokim, nazynūšim i navarūšim pedagogiskajīm kolektivim školuos i augstajuos školuos.

As breinōjūs par lelū klusumu i mīru, kas volda Latgolā! Itaidis viesturysks nūtykums! Paaudzū paaudzies sorguotuo i kūptuo volūda beidzūt sanāmuse atzīneibu, tīsyysku pamatuojumū sovai eksisteņcei, a meilī latgali (Nūbeigums 10. lpp.)

Lobvieleiba, kurys pītryukst

Sākums 9. loppusī

viel guļ ... Nu tok tuo par moz, ka TV "Olūti" cel problemys, ka teik izdūts "Zemturs" i "Tāvu zemes kalendars", i dažys gruomotys latgaliski, ka atseviškuos školuos pasnādz voi imitej latgališu volūdys pasniegšonu fakultativūs. Nuokušajā muoceibu godā, finansu tryukuma dieļ, fakultativu vairuok nāfinanseis. Finansiejums byus taida veida nūdarbiem školuos uorpus obligatūs stuņžu, kur byus izstruoduoti projekti i laikus školu valdēs apstyprynuoti. Taitod, ja latgaļu volūdys naivissim par obligatu muoceibu priksmatu kaidā nu klasem, šaida volūda natiks vuiceita, jo par veļti nivīns nastruyoduos.

As te rokstu par tū dorba lauku, kas stuov uz vītom. A kū dora Izgleiteibys i zynuotnis ministrejā?

Voi teik gataveitys muoceibu programmys i metodiskī nūruodiejumi, voi vysys vaļsts školys i vysa vaļsts sabīdreiba byus gotova pīnymt latgaļu volūdu kai vysys tautys vierteibu? Kas teik dareits šmā jūmā? Ja latgališi dzeivoj pa vysu vaļsts teritoreju, voi jīm vysā vaļstī ir pīejami "Tāvu zemes kalendari", narunojūt par latgaļu volūdu masu medijūs? Kur rast atbīldis iz munim vaicuojumim, jo vyscauri nīkas naruoda, ka šys Volūdas lykumā nūteiktais lobvieleibys statuss latgaļu (latgališu rokstu) volūdai teik nymts par pylnu i vaļstī nūpītni gatavejuos sovys pamatnacejis trešdalis lykumiskūs tiseibu realizeišonai.

Pītera Gleizdāna draudzeigais šaržs
par "Zemtura" izdevēju
ONTONU RANCĀNU
nu Preilim, bet pēc dzimšonas
nautrānīti

P. Dainovs

DZIMŠONAS DĪNA

Uz breiveibu un naatkareibu septēņus godsymtus tauta gōja,
pretruneigus un dramatiskus godus jei bīži pōrdzeivōja,
svīdym un ašnim ceineitōji daudzreiz zemi slacyņōja,
leidz pyrmūreiz naatkareibas un breives gaisma pōri jīm leja.

Gaismas speidumam ļautais breiveibas laiks nailgs beja,
laika pulkstiņa gyustā tys pīcdesmit godu sabeja,
važōs sīti breiveibas laika spōrni pusgodsymtu napleivōja,
leidz atmūdas reita zvaigzne nu gyusta izkliut jū mudyņōja.

Spāka apjausma un gora styprums, veļteits mērkīceibai,
ceļā uz tautas sirdi šķērslis beja malym un vīļteibai,
breiveibas mīlesteibu nu tautas sirds izraut jī naspēja,
"plašū dzimtinī" meilēt nacionalais lapnūms navēļēja.

Zemes mōla seikstums, rudzu osnu iztureiba beja tautai,
spāka naizseikstūša jai natryuka un ticeibas reitdīnai,
bez zūbyna un lūdem ceineitīs drūsme beja un stypra gryba,
Raiņa vōrdim tycūt, ka "byusim tik lely, cik myusu gryba".

Volūdā sovā dzymtajā ari turpmōk mes pastōvēt spēsim,
jo stypra byus volūda myusu, styprī mes poši byusim,
Latveja ar mōtis volūdu myusu sirdīs vīnmār dzeivēs,
cik ilgi jei dzeivēs, tik ilgi karūgs sorkonboltsorkonais pleivēs.

Dzimšonas dīnā veiksmi Latvejai ceļā uz Eiropu vēlēsim,
uz tāvu un vactāvu myužadīnu atbolsa jōs vōrdu liksim,
breiveibas gaismā šudīņ latvju dāly dzīd un latvju meitas zīd,
mōtis Latvejas gūdu un slavu vairēt jī gotovi vīnmār īt.

Normunds Dimants

Kai aizīt miļzs

Miļži aizīt dažaidi. Vīnus nūbeidz. Ōtri īsvīž lifta
šahtā, zam vīļciņa, nūdur ar zūbynu. Izsvīž pa lūgu,
īsvīž jyrā, sakopoj gobolūs. Tai. Ōtri atsabreivoj nu
miļža, i miļzs pōrsaceļ uz lobōku dzeivi.

Bet dažu miļži nōve najam. Koč jys grybātu. Koč jys
daže lyudzōs, lai pajam. Bet najam.

I tai miļzs neikst itymā dzeivī, agonizej. Nivīns
vaira naatsacer, ka jys beja miļzs, nu kura beidōs
itōs pasaulis varonī. Jys ir navareigs kai bārns. I
daže nūmērt navar.

Koč jys ir navareigs kai bārns, ar jū bīdej bārns.
Cylvāki īsadūmoj, ka miļzs ir ļauns, nalobs, dūmoj,
kai princesis i cytys personys paraut kurnavīn uz tōlu

solu, dziļu olu, īspundēt pazemī, ka i saulis naredzēs.
Tai dūmoj cylvāki. Jī dažaidi mēginōj miļzi kurnavīn
īspundēt, lai naīspundej pošus.

Bet miļžam sōp. I zaudātōs vareneibys ēāl, i
naspāka baist. I gribīs vēļ kolnus gōzt. I spēceņa nav.

Da tam miļzs izdūmoj seikys atrībeibys. Izlaiž gasu
bōbeņai, kas mozgoj jō drēbeitis, kaidu dzārōju izsvīž
pa lūgu. Vysaidi tai navaineigi izareikoj. Uperu nav.
Vīneigi policeja atskrīn ar stekim i miļzi sasyt.

Nu kam taida dzeive? Ni dabasūs izkōpt, ni eļnī
ītik, ni ar Rodžīnešu pasarunōt.

I Poruks, i Rīteklis, i Blaumans, i Veidenbaums, ja
nanūmērtu laiceigi, tai beidze i beigtu itū dzeivi.
Palik dzeja. Ai, mōmeņa, voi myužeigi es varēšū tēk
skaidrs byut.

Ināra Dzene, Preiļi

NU MELNGAIĻA LEIDZ INTERNETAM

45 darbeības gadu jubilejā ar latgaļu rakstniecu nūvodniecu Natāliju Giluču – Vaivodi, folkloras ansambļa "Latava" pūrstūvim un cīmenim

1999. gada 18. febrālī LR oficiālais laikraksts "Latvijas Vēstnesis", atzīmējot, ka tās ir Emīla Melngaiļa gads, rakstēja: "Mozlīt vēlāk par aksiomu tiek atzēts -- cerams, uz visim laikim -- vēl kaut kas, par kuru Melngailis karāja. Vazdams uz Reigu un rōdeidams koncertus tautas dzidōtōjus un muzikantus ar visim narakzātājīm skaņureikim, jys beja pyrmais myusu godsymta Latvejā, kurs uzstōja, ka tautasdzīsma un muziceišona ir pylnvērtēiga un aizraujūša arī bez apdarynōšonas. Prūtams, smolkōs apryndas tū uzjēme vīzdaguneigi. Taipat jau nūtyka arī vēl nupat pyrms godim desmit, pīcpadmit, kod ūtrreiz tautas muzykas pošvērtēibu nōcēs aizstōvēt myusdīnu folkloras kusteības izceinātōjim. Melngailis beja vīns natīšs sabidrōtais un ir vēl šudīn, kod Reigu greznoj storptautyskī folkloras festivali".

Pyrms pastōsteit par sovu etnografiskū ansambli "Naktineica", pīmineišu kaidu vēstuli. Tū sajēmu nu Anša Ataola Bērziņa. Šū turku izceļsmis vōrdu jam davyši vacōki -- dzejniks Uldis Bērziņš un sinologe Jeļena (Staburova) Bērziņa. Folklorists, programmātōjs un ansambļa "Maskačkas spēlmani" vadeitōjs, ar Sorosa fonda atbolstu pabeidzis dorbu pi projekta "Latvejas folkloras kūpu katalogs

"Maņ boltu sagšu
uzsedze mōte,
cēle nu pyura
sepsenus bolsus.

Teira sudobra
atspeida bolsi

storpteiklā" Tymā atsarūn daudzveideiga informaceja par myusu folkloras kūpom -- vyspōreigas zinīs, aproksti, fotoattāli, dzīsmu īroksti u.c. Vairums ansambļu aprokstus snīguši sova nūvoda izlūksnī. Ōrēmu lītōtōju vajadzēibom vysa informaceja tulkōta angļu un krīvu volūdōs. Uz folkloras servera (<http://folklor.lv>) izvūōts arī gaidamūs folkloras pasōkumu kalendars. Šys dorbs Ansim aizjēme apmāram pusgodu, bet gon jys, gon Sorosa fonda asūt gondareiti par paveiktū. Jys lyudze aizpīldeit aptaujis lopu, uz vīnas loppusis sovā izlūksnī ūvert zinīs par folkloras kūpas vēsturi, nūsaukuma nūzeimi un izvēli, repertuaru, pīvīnōt attālus, vīnu voi vairōkus dzīsmu īrokstus kasetī voi bleivplatī. Vysas zinīs beja īsyutamas leids 1998. gada 1. septembram, kū arī izdarējom.

Mes rakstējom, ka ansamblis "Naktineica" radīs 1953. gada vosorā, pyrmais vadeitōjs beja Aleksandrs Vasiļevskis. Pyrmō lelōkō izarōdeišonōs nūtyka 1954. gada Džīsmu svātkūs Preiļūs, kur īsarodōs arī Konservatorejas students Pauls Kvelde. Jam šei tikšonōs beja liktineiga, jo pēc tam daudz reižu brauce uz Preiļim un pīrakstēja dzīsma, kuras paleidzēja aizstōvēt diplomdorbu.

nu augstu kolnu,
nu malna meža.

Augstajā kolnā,
malnajā mežā
atnōču tōli
pasalyukōtis.

Teirajā sudobrā
siļdeidamōs,
sorkonas ūgas
laseidama,
pōr boltu sagšu
rūtōja saule.

1955. godā dzidōjom Operas un baleta teatrī Reigā, Zynōtņu akademejas Etnografejas un folkloras instituta pasōkumā Viļānūs. Moskovā, Tautas sasnāgumu izstōdī nūtyka latvīšu kulturas dekade, tī dzidōjom arī mes. Uzvaduma režisors beja Alfrēds Amtmanis -- Briedītis, konsultēja Pauls Kvelde, koncertus vadēja Dagmara Šumahere, pādejū nūslāguma -- Vija Artmane.

1958. godā dzidōjom Reigā -- Latgolas Kulturas nedelis koncertūs, kuras vadeitōja Arnolds Burovs, Marga Tetere, Margers Zariņš, Juris Pabērzs, Ontons Stankevičs. Nu šim godim daudz dzīsmu īrokstu palicis Reigas kinofotofonodokumentu arhīvā, kuri leids pat 80. -- tajīm godim skanēja arī pa radio, kod ar tūreizējōs rajona kulturas nūdalis vadeitōjas Monikas Livdanes gōdeibu un aktīvu leidsdorbošonūs Preiļu pusī vysā krōšnūmā un daudzveideibā atdzyma tautas mōksla, tymā skaitā arī tautas dzīsmu izpīldeišona.

1966. godā myusu ansambli sōce vadeit Jōns Teilāns un turpynoj vēl arī šudīn.

1978. godā ansamblis nūsvinēja darbeības 25 godu jubileju. Myusu nūvodneica Milda Losberga tam veļtējuse dzejūli "Saunas cīma sīvom":

NU MELNGAIĻA LEIDZ INTERNETAM

Sākums 11. loppusī

Ir dzīdīts daudzās pasākumos Reigā, vysā Latvejā, bet vysvairōk Latgolā. Daži uzvadumi īraksteiti Latvejas televīzē. Asom pīsadalējušis vysūs Latvejā nūtykušajūs Storpautyskūs folkloras festivala "Baltica" pasākumus, Mōkslas dīnōs Reigā un Lielvārdī, Jōņa Ivanova dīnu koncertūs Preiļu pusī. Asom "īmyužynōtas" Ontona Kūkoja un Rodrigo Rikarda filmā "Rūtoj saule, rūtoj bite". 1984. godā "pa klusū" Jasmuižas muzejā tykomēs ar Liliju Zobens nu Anglejas un četras stuņdes dzīdōjom vysu, kū protom. Šōs dzīsmas vēļōk skanējušas Londonas radio.

Bīži dzīžom Dainu kolnā Turaidā.

Vīna nu ansambļa īsōcējom -- Anna Kaža izveidōja Neicenīku giminis ansambli, ar

kuru 1987. godā dzīdōja Moskovā 2. Vyssavīneibas tautas mōkslas festivalā.

Asom bejuši vysūs etnografiskūs un folkloras ansambļu salīdōjumūs Latvejā, 1989. godā braucem uz Ostrogas pīlsātu Ukrainā, kur nūtyka Vyssavīneibas tautas mōkslas svātki. Ar pošu šyutu Latvejas karūgu un Andri Kapustu kai golvonū runas veiru.

Pošlaik myusu repertuarā ap 200 dzīsmom, rūtaļom un rūtaļdejom, vysas tykušas īzpīldeitas tyvōkajā apkōrtmī un saglobōtys nu paaudzis uz paaudzi. Vysvairōk ir sadzeivis melodeju -- par kōzom, tolkom, dorbu, dobu, karaveiru un rūtaļu dzīsmas.

Nu īsōkuma ansambli sauce vīteļō kolhoza vōrdā, kas sovukōrt beja nūsaukts tai par gūdu krīvu vaļstsveiram

Ždanovam, tod par Saunas pogosta ansambli, leidz beidzūt nūsprīdem, ka vajaga kū skaistu. Ansambļa dzīdōtōjs Aivars Vanags izdūmōja, ka pīdīneigs byutu "Naktineica" -- tai myusu pusī sauc rudzpučis. Myusim ir ari vylnainis skaistā naktineicu krōsā.

Pošī izdūmōjom ari karūgu. Tai ka asom Mōras zemis ļauds, uz tō ir jōs zeime. Metus zēimēt paleidzēja Ontons Rancāns Modesta dāls, šyva Preiļu šyvējas.

1998. godā nūsvīnējom 45 godu jubileju, bet ar kotru godu palīkam jaunōki, jo pi myusim dzīdōt īt daudzi Priķuļu pamatskūlas bārni. Pi myusim dzīd vysom saimem -- gon vacmāmenis ar mōzbārnu barenim, gon tāvs ar dālu, gon mōsas. Preiļu ansamblim īznōkuse audiokasete "Latgola", kurā skaņ ari myusu dzīsmas.

PAPYLDYNŌJUMI. Aleksandrs Vasiļevskis ansambli vadēja 10 godus, nu 1963. leidz 1966. godam -- Vija Pētersone (Vybornā). Pymōs dzīdōtōjas ar skaneigim bolsym beja Anna Kaža, Anna Purene, Rozālija Giluče, Anna Anspoka, Anna Vjakse, Franciška Skutele, Tekla Pastare, Veneranda Skutele, Jūlija Anspoka, Ksaverija Anspoka, Veronika Kaža, Zuzanna Pundure, Mihalina Keirāne, Antonija Pundure un cytas. Par myusim sovā laikā interesējušis folkloristi Jōps Rozenbergs un Benedikta Mežale. Audiokasetēs īmyužynōti Franciškas Skuteles, Domicēles Kozules, Annas Vjakses, Teklas Anspokas, Annas Kažas, Jadvīgas Anspokas bolsi. 1979. godā pīsadaleišonōs TV raidējumā "Zemes orōji, zemes dzejnīki", kū filmēja Krymuldā un kur klōt beja dzejnīki Andris Vējāns, Pīters Jurciņš, Milda Losberga, mōkslinīks G. Zvaigzne. Rudinī -- pīsadaleišonōs uzvadumā "Lynu tolka", kū īrakstēja Latvejas TV. 1985. godā pīsadaleišonōs Rēzeknes 700 godu jubilejas svīneibōs, kai ari "Dainu tāvam -- 150", bet 1986. godā -- Preiļu rajona tautas mōkslas dīnōs Reigā Mežaparkā. Ar 1987. godu, leidzdaleibu Kronvaldu Ata 150. godskōrtas atcerei Siguldā, aizsōce tradiceja vysmoz reizi godā byut klōt sasadzīdōšonā Dainu kolnā. 1997. godā atklōts pīminis akmiņš īlggadejai ansambļa dzīdōtōjai Annai Kažai Aizupīšu kopūs.

Pošlaik ansambli dzīd Jadvīga Anspoka, Anna Pundure, Olga Afanasjeva, Ināra Dzene, Eleonora Dolģe, Ēvalds Vanags, Aivars Vanags, Franciška Luriņa, Gunta Dolģe, Rasma Vilcāns, Artis Vilcāns, Agri Vilcāns, Marta Kaža, Jōps Svajbs, Aiga Slicā, Zigrīda Ručevska, Laila Vilcāne, Marija Briņķe, Edijs Pastars, Lūcija Kauliņa, Marija Pīzele.

Ben. Dymoks

Lyudzūšōs acis

Tōs nabeja ni skaistys meitinis, ni cīnejamys dāmys, i ni kaida nūžālojama dzārōja, bet gon seika, malna, nalaimī nūklīvuša suneiša acis, kas uz myužu īsaspīde munā dvēselī.

Tys gadējōs, reiz aprinka pīlsātā ībraucūt dareišonōs arhivā. Pi pymōs mōjis kūsuma dōržeņa, aiz kura beja muna radinīka sāta, pamanēju malnu, nakusteigu komuleiti. Padūmōju, ka pakryumī nūmasts kaidis beigts kustūneits. Bet tys beja dzeivys suneits, kurs nalaimīgā kōrtā paticis zam automašynas un sabrauktys pakalejōs kōjenis, kuras nadeivys vylkōs aiz jō. Laikam sētnīks voi gōdeigi bārni nalaimī nūklīvušū beja pacāluši nu īlys un te nūlykuši. Uz mani vērēs skumi lyudzūšs un

nalaimēigs skatīņs. Tys beja tik izeiksmēigs, ka maņ dvēselī īšaļce korsts nūžālys un leidzjuteibas vīļps, acis īrysa volgonums.

Aiz kōju savainōjuma suneits navarēja pōrsavītōtis un tū ari nadarēja. Korsti vēlējūs paleidzēt naboga cītējam. Bet kai? Beju svešā pīlsātā un steidzamōs dareišonōs. Cyta līta, ja šaids atgadējums byutu munā dzeivis vītā: pajimtu pī sevis, lai glōbtu, voi atvīglōtu cīsšonas. Bet ite? ... Varēju tikai nūplateit rūkas un kluseibnā nūsapyustīs.

Tūmār, pēc dareišonu nūkōrtōšonas, atsagrīžu pī radinīka un palyudžu kaidu vīglōku ādamū. Jys beja naizpratnī, bet īdeve pōrs ripenis dasyms un gabaleņu boltmaizis.

Nalaimēigais cītējs tīm pat napīsaskōre. Vālōk te sasārōda pulceņš bārnu -- vysy grybēja paleidzēt. Tys mani īprīcynōja -- ari pīlsātas bārni ir ar leidzjuteigom dvēseleitem.

Maņ vajadzēja steigtīs, par cītušō suneiša tōlōkū liktini nauzzynōju. Kod vēļreiz garum steidzūs ar vīļcīni, pakryumī jō nabeja. Tikai, lykōs, tī vēļ speidēja divas myrdzūšas un lyudzūšas acis. Tys radēja sōpeigas pōrdūmas par dažu cylvāku navēreigu, pat cītsirdeigu attīksmi pret mōjas draugim. Taidim, pīrodušim pī sovīm saiminīkim, ir sova sapraššona un dūmōšona, ari jī pōrdzeivopj cīsšonas un nalaimis.

Zaļīs draugs lūlojams

Par kūku sugom, īpatneibom un audžu īspējamū veidošonu stōsta Latvejas Mežu darbinīku bīdreibas prezidente, inženīre mežkūpe Aija Zviedre

Pīmārōtōkais kūks Latvejas mežūs ir pīde, bet egle — ražeigōkais un garōkais, kaidis indivīds sasnīdzis 45,2 metru augstumu. Vysizplateitōkais ir pūru un ōru bārzs, bolteļksnis, kū napamatōti peļoj, sovukōrt nūdereigs augsnis uzlobōšonai, lai vālōk tī varātu audzēt augstvērtēigōkas kūku šķimis. Bet jō brōjs malneļksnis, kurs meil mitrōkas vītas, aug pi takūšim yudinim, līti nūder mebeļu ryupnīceibā.

Ogrōk plaši izplateitas beja ūzulu un ūšu audzis, tagad sasaglobōjušis atsevišķi, īvēreibas cīneigi eksemplari. Lai mežūs sējeņu ari natryukst, tūmār šī kūki izneikst, jo naasom pasaryupējušis par normalym apstōklīm — ūzuls aug "kažukā un ar plyku golvu", tys nūzeimej, ka apkōrt jam jōir cytu kūku jaunaudzei un naapānōtai golūtnei, ūsis sovukōrt "atsādynoms uz calma" — jōatstōj 10 centimetrus augsts celmeņš, lai nu tō dzan atvasi.

Ari myusim tik labi pazeistamais bārzs ir vysai kaprizs. Pūra īmītnīks naaugšs ōru zemī un ūtraidi, bet lai boltais skaistuls stīptūs smuidrs un taisns, tam, tikkū izdeigušam, apkōrt jōpnūvōc

zōle, lai tōs stībri nadeformej, kas vālōk atsasauksīs uz jō stōju un izskotu, kū navarēs lobōt voi izmainēt.

Latgolas apstōklīm pīmārōtas ir lopegļis, taipōš vērtēigi un dekoratīvi kūki, dīmžāl tūs bierzes jau klivušas ratums. Skaistas audzis izaveidōjušōs Rēzeknes vērsmežnīceibā. Myusu mežūs vīta jōatrūd ari kļovim.

Izmontojūt kotra kūka individualōs īpašēbas, īteicams veidōt vērus, sylus un bārztolas. Stōdus var īgyut audzātovōs, kur tī jau pōrskūlōti un lobōk īaugšs jysu zemī. īsagōdōjami jau sagatavōti stōdi.

Latvejā mežs ir lela bogōteiba, bet nav myužeigs, tōpēc izcērtumūs jōstōda jauni kūki — vērtēigōki. īpašnikam jōparedz kūksnis pīauguma tempi un, virzeibā uz šū mērki, veicami vysī kūpšonas dorbī. Uz mežu jōit ar redzeigom acim un dzērdeigom ausim. Doba naciš tukšumu, eisōkā voi ilgōkā laikā pošā apsēs vysu, bet ar tū, kas ir jōs reiceibā kurā vītā. Cytvākam jōdūmoj, kai tū izdareit lobōk un sev pījamamōk.

Navajaga steigtīs ar meža pōrdūšonu, jo kotru godu ik

hektarā pīaug pa sešim kubikmetrym kūksnis, pēc desmit godim tī jau byus ap 60 un vairōk kubikmetru "ītkōs". Taidu pīaugumu dūd jau "padzeivōjis" mežs, bet tikkū īsāts — nā.

Kotram meža īpašnikam napīcīšama specialō literatura, tymā klōstā krōsainō "Meža Avīze". Iznōkuse ari lelyska grōmota, uzraksteita popularē volūdā "Himna mežam", tōs autors ir mōceits mežkūpis Krišs Melderis. Radioraidējums "Meža saimnīks", tō veidōtōja Mudīte Paegle, bīži gatavoj programmas par Latgolas vērsmežnīceibom, tymōs var dzērdēt gon par jaunūs veikumu, gon par vacajīm, nūpalnym bogōtajīm mežzinim un mežsorgim (dažaidūs laikūs na reizi vin pīmynāti Mērdzinis, tagad Kōrsovas mežzinis Andrejs Jēkabsons, Ruskulovas bejušais mežzinis Valts Puriņš un daudzi cyti — "Zemturs").

Par mežym un jūs saimīnīkim, mežzinim un mežsorgim, kūkaudzātovom un izcērtumūs atjaunōtajīm masivim uzjimas kino un video filmas, kai ari mōceibu filmeņas. Vīna nu videolentem stōsta par Krōslovas mežnīceibas mežsorgu Donatu Leikumu-bejušū pīreilīti.

LEONS ŠIRINS

SLAPKAUNI

Nacik seņ klivu par cīteigu makšskernīku voi zyvu čērēju. Tagad jūs pīmōnceišonai cytvāki lītoj daudz dažaidu leidzēkļu, atļautu i naatļautu, voi pat mehanismu. Naboga zivtenis! Voi kur jōbyun ar gaļvepom, ka natikt uz kōša voi naisapeit teiklā! Un tūmār: zivs, tai saceit, lobprōteigi lein lomotōs un tī nikas cyts nav vaineigs. Cytaižōk ir ar medējumim.

... Vīnā izbraukumā uz zyvu giušonu un jau pīvakarī kotrs nu myusim pīldēja sovus pīnōkumus: vīns ar laivu brauce apsavērt, voi kaida žyvtele nav tykuse myusu teiklā, ūtrais nežā gatavōja molku zupas vōreišonas gadējumam, trešais šīverēja ap guņkuru. Bez tō nav eistas ūmuleibas un atpyutas sajyutas. Guņs mēlis laizēja molkas pagalis, šōvēs augši gaisā, vizeidamas gon īzylgonas, gon sorkonas un īzaļgonas. Breinišķeigi. Mož darātu nūpērtk blisi un stōtīs mednīkūs? Stōsta, medēibas nūstyprynoūt kai fiziski, tai goreigi...

Kod, vysu padarējuši, mīreigi sēdējom pi guņkura, pasarōdēja mednīku procesēja. Pa pīrsku skrēja četri raibi suni ar nasamēreigi garom kōjom. Tī augši svīde kōjas — laikam pīradnōti skraideit pa pļovom ar garu zōli, kaida tī aug myusu dīnōs. Aizanesēs prūm, myusim napīgrīzūt vēreibas. Mes jau nabejom nikaidi zači voi mežacyukas. Pēc tīm, golvas augši sarīzuši, steidzeigi gōja brupōti veiri. Vīnam redzējos

taids kai automats, ūtram — kas to nu lelgbola, trešam — voi pats minmetējs!

Kas nu teve pōri paliks, meilais dzeivnīceņ, ka ar taidu stūbri blīss vērsā! Ōdeņu sakopōs caurumōs kai sītu, a voi vyspōr saplēss gobolu gobolūs. Nīkō lela nanese gon — kaidam pi jūstas karīnēja začēits un taidis kai bez vādara: laikam atsauts ar "pušku". Sepōk kungu medēibōs kolpi zvārus sējuši pi kūkim un muižnīks nu blisis varējis zvētēt tik ilgi, kamier zvārs gaisā saslējis vysas četras pekas. Tagad laikam nav kas vairs pīsīn...

Pasaverūt uz veiru ekipējumu gon klīva žāļ zvāru: nu taidim stūbrym ar optiskim tēmeklim i bez sīšonas vysas četras byus gaisā. Na medēibas, bet slapkovōšona. Tikai ka meži jau tik tukši, ka nav kō šaut. Tū jau rōdēja arī gōjīņš gar myusu apmetni. Mednīki aug geometryskā progresejā un taipōš zvāri īt mōzumā.

Nā, blisi tūmār napērkšu. Palikšu pi zyvom. Lai kai voi kai, bet kača tīsu jau nu yudiņa ari ar boda peicku aba makškeri var izmōneit. Tūmār gluži bešā vys napalikšu. Par tīm lelgobolym mož beja i pōrspeilāts, jo beja vokors i pi guņkura vysš apkaimī līkās tymsōks. Bet ka meži nu zvārym tukši i molu medinīku pylins, radzams i gaisā dīnas laikā. Vot tai!

ZAIGA MATULE, Rēzeknes Augstskola

NŪDARBYNŌTEIBA UN BEZDORBS LATGOLĀ

1998 -- 1999 GODŪS

Latgolā dorba spēka apsekojuma laikā 1998. gada novembrī ekonomiski aktīvi bija 54 % un 1999. gada maijā – 52 % idzeivōtōju pēcpadsmīt un vairōk godu vacumā, tys ir, par 15 procentpunktim mozōk kai videji vysā Latvejā. Pilsātōs ekonomiskō aktivitātē byutiski naatsaškeire nu vysom Latvejas pilsātōm, bet tūtīs laukūs 1998. gada novembrī tēi beja par 11 un 1999. gada maijā – 13 procentpunktim mozōka nakai vyspōr valsts laukūs. Vārojamas lelas atšķireibas pilsātu un lauku idzeivōtōju vacumsastōvā, laukūs vairōk cylvāku nakai pilsātōs, kas zaudējuši cereibas vyspōr atrast dorbu un tū vairs nameklej.

Ekonomiskōs aktivitātis leimīgs veirīšim beja augstōks nakai sīvītem, bet šys pōrōkums tikai vacuma grupōs leidz 29 godim, kod daudzom sīvītem apryupejami mozi bārni, un pēc 55 godim. Nu 40 leidz 54 godim pi standartizeitas vacumstrukturās pilsātōs veirīšu un sīvīšu aktivitātē 1999. gada maijā beja vīnaida, bet laukūs – sīvīšu par 8 procentpunktim augstōka.

Nu vysim Latgolas idzeivōtōjim 15 un vaiōk godu vacumā 1998. gada novembrī nūdorbynōtī beja 45 % un 1999. gada maijā – 41 %, tys ir, par 6 un 9 procentpunktim mozōk kai videji Latvejā. Atšķireiba storp pilsātōm un laukim nūdorbynōteibas zinī ir mozōka kai ekonomiskōs aktivitātis zinī: 1998. gada novembrī beja 1 un 1999. gada maijā – 5 procentpunkti.

Latgolas veirīšu nūdorbynōteiba 1998. gada novembrī beja videji 51 % un sīvīšu – 40 %, 1999. gada maijā – 45 un 37 procenti. Pilsātōs attīceibā uz sīvīšu nūdorbynōteibu veirīšim tys pōrsnēdze par 7 un laukūs – 9 procentpunktim. Ar standartizacejas metūdi izslādzūt vacumstrukturās lēkmi, starpeiba pilsātōs beja tikai 2 un laukūs – par 9 procentpunktim. Laukūs veirīšu un sīvīšu nūdorbynōteibas rōdeitōjus zynomā mārā tyvynoj apsekojuma metodikas nūteikums par giminis uzjāmumā īsaisteitū naapmoksōtū mōjsaimnīceibas lūcekļu īskaiteišonu nūdorbynōtajūs.

Vysā Latgolā 1998. gada maijā beja 34,4 tyukstūši dorba maklātōju, nu tīm 76 procenti pilsātōs un 24 procenti laukūs. Veirīšu īpatsvōrs šymā kūpskaitā beja 60 procenti.

Nu vysim Latgolas idzeivōtōjim 15 un vairōk godu vacumā 1998. gada novembrī nabeja nūdorbynōtī un meklēja dorbu 10 % un 1999. gada maijā – 11 %, bet vysā Latvejā obu apsekojumu laikā – tikai 8 %. Latgolas pilsātōs 1999. godā dorbu meklēja 14 % idzeivōtōju, laukūs – 6 %, naskaitūt gimīņu uzjāmumā īskaiteitūs naapmoksōtūs mōjsaimnīceibas lūcekļus.

Dorbaspāka pīdōvōjuma intensitātē raksturoj nastrōdōjūšūs dorba maklātōju īpatsvōrs ekonomiskī aktivūs idzeivōtōju skaitā. Vysā Latgolā 1998. gada novembrī tys beja 18 % un 1999. gada maijā – 21 %, bet vysā valstī tymā pošā laikā kai novembrī tai maijā – 14 %. 1999. godā dorba maklātōju īpatsvōrs Latgolas pilsātōs beja 25 %, laukūs – 14 %.

Dorba maklātōju īpatsvōrs ekonomiskī aktivūs idzeivōtōju skaitā krasi atsašķir pa vacuma grupom. Ļūti augsts tys ir pošā dorba gaitu sōkumā 15 – 19 godu vacumā. Lai gon šīmūs godūs lelōkō daļa jaunišu vuicōs un Latgolā 1999. gada maijā ekonomiskī aktīvi beja 2,7 tyukstūši. Tys ir – 43 procenti nu ekonomiskī aktivajim veirīšim un puse nu sīvītem. Vysmozōkais dorba

maklātōju īpatsvōrs ir šō perioda vyudusdalē, bet ātrajā pusī jau pīaug. Tai 1999. gada maijā dorbu meklēja 34 % ekonomiskī aktivūs sīvīšu 40 – 49 godu vacumā un 35 % veirīšu 50 – 54 godu vacumā.

Dorba maklātōju īpatsvōrs atkareigs nu izgleiteibas leimīņa, vyszamōkais tys ir grupā ar augstōkū izgleiteibu un vysā Latgolā 1999. gada maijā beja 8 %, tūtīs nu ekonomiskī aktivajim ar orūdizgleiteibu dorbu meklēja 31 %, Rēzeknē un Daugavpīlī – pat 58 %. Uzņēmēji vālas strōdnīkus, kas spēj patstōveigi un ātri pīsalāgōtīs maineigajim ražōšōnās apstōklim un strōdnīkim bez videjōs izgleiteibas arvīn gryūšōk atrast dorbu.

Latgolā veidojas lēls ilgstūšūs bezdarbniķu kontingents, kas pamozam zaudēj ekonomiskū aktivitātē un var morālē degradētīs.

1999. gada
majā 40 %
dorba
maklātōju
nabeja varējuši
atrast dorbu
ilgōk par divim
godim, bet 24
% – pīcus un
vairōk godus.

Jaunajūs uzjāmumūs, kas Latgolā veidojas nalelā skaitā, taidus dorbā parostī napījam. Nu vysim dorba maklātōjim šymā laikā 45 % beja bez olgōta dorba pīredzis, bet uzņēmēji pīprosa pīredzējušūs, sovukōrt cylvāki pi šōs pīredzis navart. Pīredzi vajadzātu vairōt, strōdojūt par mōceklim un stažīrym.

Dorba tērgs ir sarežģēta sistēma, nav vīna voi pōrs unīversalu nūdorbynōteibas rōdeitōju, kas byutu pīmārojami un pīteikami vysom pōrvaldis institucejom, jamūt vārā tūs atšķireīgūs uzdevumus (atsevišķu fiziskūs personu socialōs apdrūšņōšōnas vaicōjumus Nūdorbynōteibas valsts dīnastā, socialū paleidzeibu moztureīgajōm giminem pošpōrvaldis u.c.). Kotrai institucejai jōveidoj sovom vajadzēibom atbilstūša rōdeitōju kūpa, izmōntojūt kūpeigu zynōtniski pamatōtu dorba tērga rōdeitōju sistēmu.

Latgolas regiona dorbaspāka datu bāzi varātu veidōt sadarbēibā ar LR Centralū statistikas pōrvaldi (CSP), par vīnu nu pamatblokim izmōntojūt dorbaspāka apsekojumus. Tai ka LR CSP izlasis kūpumā Latgolas mōjsaimnīceibu skaits nav pīteikami lēls detalizātai analīzei, tod regiona vajadzēibom varātu veikt divu leimīņu apsekojumus. Vīnu reizi godā pēc eisas programmas apkūpōt datus par mōjsaimnīceibom, tōs atlosūt nu LR CSP izlasis kūpuma, kai tū darēju es. Tys ir daudz lātōk, na organizēt sovū naatkareigu apsekojumu un nūdrūšņoj salēidzinojameibu ar rezultatim vysā Latvejā. Ūtrā reizi vajadzātu paplašņōt izlasis kūpumu un veikt detalizātu analīzi, vajadzēibas gadējumā aptaujēt īklaujūt papyldjautōjumus par teiši nūvodam aktualom dorba tērga problemom.

Dorbaspāka apsekojumūs izmōntoj storptautiski atzeitu metodiku, tai panōkūt rezultatu storptautysku salēidzinojameibu. Bet tys nanūdrūšņoj īgytūs rōdeitōju vīnaidu izmōntōšonu dažaidūs ekonomiskūs (Nūb. 16.lpp.)

MAĻVINAS SPIČAS NĒŠU BŪRTNEICA

Tukumītis Maļvinas Spičas vārds "Zemtura" lasītājiem nav svešs. Jei rakstēja par savu vokālū ansambli, ar kuru bejuse koncertūs vysūs Latvejas nūvodūs. Byus pamaneiti ari jōs stōstēni par dzeivi Pļovas ilā Tukumā.

Biži uzastōjūt ar koncertim, beja vajadzēigs ari periodiski papyldynūt un atjaunūt repertuaru. Bet voi vīnmār pi rūkas ir pījamama melodeja? Te dzīdōtōjas pošas tyka golā. Uz laiceņu cīnejamō autore "Zemturam" uzticēja savu nūšu būrtneicu. Dīmžāl,

"Leist bucōs svātku bryuvējums,
Pōr krūzem ols plyust.
Mozs mīža grauds ar apeini
Šai breidī spēku gyust.
Ir malkam mada garša klōt
Un deveņveiru nogš.
Dyuc vysas cīma lēņas,
Dyuc ūzuly kai troks.
Ir radzams, ryugtais apeinis
Šūs veirus napīkrōp.
Sōc pīdūrknīs tī atlēceit,
Lai svylums vaigūs kōp.

Kai maja pārkīņgrōvīņūs
Leidz reitam greida dūp.
Voi teišam sīvu volūdōs
Ir iskrējuse guņs?

Kas polkas straujū vyrpuli
Leidz pošim grīstīm svīž.
Voi ari rudzu teirumā
Taidš korstums jōiceiš?
Te pēškī vysī attūpas,
Cik skaista dīna byus!
Uz redžēšonūs, apeineit!
Jau dryvas gaida mys..."

Apstrōdōti ari cyti M.Bārbalis teksti, pīmāram "Gaišō melanholeja".

Tōjōk sekoj latvīšu tautas dzīsma. "Audējom" izpīldeita audēju svātķūs Preiļūs 1982. goda 29. majā, "Ražas svātķi" veļteiti lauksaimņiceibas darbinīkim lauksaimņiku dīnā Zemgalī 1982. goda 9. oktobrī,

"Te vyss tik pazeistams --
na maņ te ceļu praseit.
Nu pavordim kōp smarža tvaneiga,
guļ zemī ōbuli --
tik daudz, ka nasalaseit.
Un tāvu volūda
bez tulkim skaneiga."

Ari ūtra dzīsma ar jō vōrdim "Pi upis dzymušai", veļtējums Indriņai, izskanējuse jō autorvokorā ar krōjuma "Kvāpa līdōjums" iznōkšonu un veļteita autoris mozmeitai. M.Spiča pīsavārsuse ari Laimoņa Pura un cytu autoru skaneigajōm vōrsmom. Uz lopom atzeimes: "Irūsnyu apstyprynōt!"

Na vīnu vīn dzīsmu jei pōrrakstējuse vairōkas reizes, cytai davuse variantus. Kaidā nu recenzējom par dzīsmu "Nasaprast" saceits: "Lobs melodyskais materyals, īpoši sōkuma tēma, bet eisti nasaistōs kūpā ar vyduspūsmu. Pajēmu nūrokstu, jo grybu mozlīt pastrōdōt pi pūsmu saisteibas. Sōkuma tēmu

nikaidus izvylkumus publicēt navarom, ja vin jei tūs atbylstūši sagatavotu pošu un, kai soka, teirrokstā. Jo šei ir dorba būrtneica, ar lobōjumim un paskaidrōjumim, ar E. Melngaiļa Republikas tautas mōkslas un kulturas dorba zynōtniski metodiskō centra atļōvu spīdūgim un parokstim.

Būrtneica īsasōcas ar "Svātķim cīmatā", kas nūsaukti par polķu un izpīldeiti dzejņiku vokorā 1972. goda 25. martā Strūžānūs. Dzīsma uzrakseita kūpnacionalajā volūdā, bet ari latgaliski skaņ jauki:

treša -- "Kopu svātķu izskaņai" 1984. godā Tukumā. Tōs sakōrtōtas nu pazestamim pantenim. Pītera Jurciņa autorvokoram Tukumā sakarā ar grōmotas "Vōlyudzeite" iznōkšonu 1984. goda 5. decembrī rodusēs dzīsma ar jō vōrdim "Ai, Latveja!" ar zeimeigim, rakstureigim šam dzejņīkam atzynumim:

jōpagarynoj, atkōrtojūt materyalu cytā kvalitātī, kas aizvad uz vyduspūsmu. Dūmoju, ka izadūsīs, iznōks trejsdaleiga forma ar originalom beigom". Tū soka profesionals (dīmžāl, vēstuleitī jys sevi nanūsauca un paroksts nasalosoms -- ari šei atsauksme bejuse tikai dorba lītu kōrtōšonai vin).

Maļvina Spiča nav profesionala komponiste, bet jōs pīrakstēitōs melodejas na raizi vin nūderējušas pošdarbeibas kolektivam, kurs prota atsasauktīs uz vysu aktualū sovā pusī, un ari Latgolā, kur Maļvinai dzilis un senejis, ari nūtureigas un kuplas saknis.

Jōns Viļums

Latgolas literaturas darbinīki

JŌNS LUDBŌRŽS (MADSOLAS JŌNS)

Dzimis 1913. goda 13. oktobrī Ludzas aprinka Nautrānu pogosta Gryudinīšūs. Sevišķu īvēreibu izapeļņējīs ar liriku un stōstim. Daudz sarakstējis garūs stōstu, dzejļu un lugu, publicējīs "Olūtā", "Latgolas Bolsā" un cytūs latgaļu izdavumūs. Lirikā J. Ludbōržam lelōki sasnāgumi tī, kur dominej smolki veidōtō latgaliskō tematika. Labi veidōti panti, seviška volūdās bogōteiba. Kai stōstu autoru raksturoj plašas, izcylas tālōtōja spējas, lobs īcarātōs problemas rysynōjums.

1943. godā iznōce dzejļu krōjums "Lynu zīdi", bet 1944. godā stōstu grōmota "Ausmas zeme". Pēc kara strōdōja par skūlōtōju Dobeles rajonā, kur myra 1975. goda 28. febrālī.

PŌVULS PRĪKULS

Dzimis 1910. goda 29. junī. Īvārojams stōstinīks, jō prōza ir lobōkō līceiba talantam, ari lirikā dominej īvēreibas cīneigi dorbi, kas pacyļoj latgališu laseitōju. Jō dailprozā atsaklōj raksturōšonas spēja. Ja P. Prīkulis byutu atradis īspēju nūsadorbōtīs tikai ar raksteišonu, Latgolai jō spējis byutu lels īgyvums un zeimeigs īguldējums rakstneiceibas atteisteibā.

1943. godā iznōce P. Prīkula stōstu krōjums "Nūsamaļdējuši". Pēc kara dzeivōja Daugavpīlī un rajonā, strōdōdams dažaidus dorbus. Myra 1966. goda 15. junī. Jō dorbi vairs nav izdūti.

NŪDARBYNŌTEIBA UN BEZDORBS

Nūbeigums, sākums 14. loppusi
apstokļūs. Lai objektīvok atspūļotū
nūdarbynōteibu un bezdorbu laukūs, Latvejā un
īpoši Latgolā jōpētej giminis uzjāmuma dorbā
īsaisteitūs giminis lūcekļu faktiski nūstrōdōtais

laiks un jōnūrūbežoj nūdarbynōtajūs īskaitamī nu
tymūs naīskaitamajīm.

Lai nūvērteitu migracejis ītekmi uz Latgolas
regiona īdzeivōtōju sastōvu, jōveic īkšzemis
migracejis analize pēc pylna uzskaiti paradzōtō
pazeimu kūpuma.

Opte Leičujōns

Maņ nabyus īkōrōt augstus plauktus

Patīss atgadējums nu dzeivis

Tys beja pasep, kaidu dīnu
pyrms vēlēšonom. "Jaunō
Avīze", grybādama sevi pōrspēt,
īsarodōs 100000 lelā metīnī un
pī daudzim nu tīm, kuri jū beja
pīmērsuši pasyuteit, lapni
apgolvōdama, ka ir lelōkō vajstī
dīnas avīze. Jīmā uzastōjōs
pazeistamais smīdynōtōjs Jōņs
Jaunavāns, tok jau latgaļs, ka ar
taidu uzvōrdu, voi varbyut
atbaļsteitōjs un leidzjytējs.
Vōrdu sokūt, sovs vin brōļs
latgaļīts. Kur tik jūs nav,
zemļaku, nūdūmōju. Un labi
vin, ka Dīvs tai padarējis –
sovs sovu tok pazeist jau nu
tōlīnis! Jys beja tys drūsmeigais,
kurs atsaļōve pasludynōt, ka
septembrī atzeimejamōs Dzejas
dīnas pagarynōt vysmoz leidz 1.

oktobram, ka na ilgōk. Tagad
jau myusu, dzejnīku, kai sacējis
vīns nu lelajīm, pamateigs bors
un vysī napspēj uzastōtīs tik
eisā laikā. Vālōk gon, šelma,
atsazynōs, ka nikajds čangaljs
nav, bet saucas par Gunti
Plisumu. Bet kas beja, tys beja
nūtīcis – beja pagyvis īkārdynōt
ar pīsūleitajōm 10 "itip
brangom bolvom".

Naasu nikajds
superdzejnīks, sovu grōmotu
naasu izdevis aiz leidzēkļu
tryukuma. Bet voi napastīpt rūku
pēc Reigas peirāga? Kai jau
prōteigam čangalam pisanōkas,
lai nacīstu cīši lelu kaunu,
palykdams bešā, pajēmu tolkā
ari sovu vīļteibēnu, pīraksteidams
pavodvēstulī: "Jysu lelyskōs

idejas ar Dzejas dīnu
turpynōšonu leidz 1. oktobram
īdvasmōts, prūtams, ari tūs
"brangūs bolvu" vylynōts asu
čerīs pī vōrdu virkneišonas
saskaņōtī atskaņōtōs divrīndēs.
Kai mādž saceit – panōkšu kū
voi nā, bet vysmoz sasasiļdeišūs,
kas šymā drāgnajā rudīnī nav
nīmoz tik slykti".

Tai ka pavasarī mādž reikōt
Mōkslas dīnas un mōkslīnīku
myusim nav mozōk par
dzejnīkim, to, pīredzis apmaiņai
parōdu, kū tod syutēju. Ari jysu,
pīndzelis brōļi latgaļīši,
padūmojit par sovu naīaimis
putynu spolvas brōļi. Mož ka
myusim mestīs kūpā pret
dažaidim vajsts monopolym, kai
reita, dīnas un vokora avīzis?

Kaida, draugi, vēl var hyut izvēle,
Ja uz vysim stobim vīns pats Šķēle?

Lai myus' natryukst mads ar pīnu –
Saeimā pa pīci nu kotra divdesmitvīna!

Cylvāks golvu čer, step un vaida:
Reklamu gūzma styndzynoj un baida!

Politiks, kurs tik naski sūla,
Reiceibā var īzarōdeitīs plyks kai ūla.

Bolsoj kai bolsōdams, bet apdūmoj голу –
Uz kaidu deputats tod vīļks tevi molu.

Kandidats nu vysa spēka sauc:
"Dūd maņ bolsu, bet ja nā – uz eļni brauc!"

Kod stypri gribīs – mēle ir tik lūkaina,
Kod Saeimā tykts – sirds kliust kūkaina.

Teātrim, kas goru ceļ, ir vajadzēja nauda,
Pyrms vēlēšonom kotrs par breivu aktīrmōkslu bauda.

Lai kai mes bolsōtu un kas uz Saeimu brauks,
Opozīcija par vainīgim tik pošus sauks.

Lai parteja ir jauna voi lai vaca,
Teik pīdōvōta vīna un tei pošā prece.

SIA "Salang" īpašniks Gunārs Svylāns

"ZEMTURS" – PASAUĻA LATGAĻU LAIKKROKSTS

Dybynōtōjs – A. Rancāna izdevnīceiba

Masu informacejas leidzēkļa registracejas aplīceiba Nr. 1609, īznōk nu 1994. goda 30.
decembra. Izdevēja nūrēkinu kōnts Latvejas Unibankas Preiļu nūdālī Nr. 468425, kods
310101900. Izdevēja adrese: A. Upeiša īlā 3 – 49, Lv – 5301. Salykums un maketeišona
IU "A. Rancāna izdevnīceiba", Preiļi. Pavairōta SIA "Salang" Preiļūs, Raiņa bulvarī 17.
Atbīļdeīgais redaktors Ontons Rancāns, redaktors Jōņs Eļksnis.